

Lähisuhtevägivalla-
kuritegudes
läbiviidud
kriminaalmenetluste
analüüs

Andres Ülviste

Riigiprokuratuur

2018

Sisukord

Kokkuvõte.....	3
JVO analüüs 2018.a. jaanuari LSV juhtumitele.....	3
Lähisuhtevägivalla juhtumite registreerimise ja LSV juhtumitele reageerimise kontroll 2018.a. augustis.....	6
1. JVO analüüs 2018.a. jaanuari LSV juhtumitele.....	7
1.1 Lähisuhtevägivallaga seonduv alusteave 2018.a. jaanuaris	7
1.2 Meeste poolt naiste vastu toime pandud LSV-ga seonduv kriminaalmenetlus	9
1.2.1 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine süüdimõistva kohtuotsusega	10
1.2.1.1 Reaalse vangistuse kohaldamine.....	11
1.2.1.2 Karistusest tingimisi vabastamine süüdlase allutamisega käitumiskontrollile (KarS § 74)	12
1.2.1.3 Karistusest tingimisi vabastamine käitumiskontrollita (KarS § 73)	13
1.2.1.4 Muuliigilised kohtulahendid	14
1.2.2 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega oportuuniteedi- ehk otstarbekuse printsiibil (KrMS § 202 alusel kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur)	15
1.2.3 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lepitusmenetluses (KrMS § 203 ¹ alusel leppimise tõttu)	18
1.2.4 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse puudumisega	20
1.2.5 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega KrMS § 199 lg 1 p 6 (kahtlustatava parandamatu haigestumine) ja KrMS § 200 ¹ järgi (kuriteo toimepanija tuvastamatus)...	23
1.2.6 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalasjad, millised on 2018.a. jaanuaris alustatud ja 01.12.2018.a. seisuga endiselt menetluses	24
2. Lähisuhtevägivalla juhtumite registreerimise ja LSV juhtumitele reageerimise kontroll 2018.a. augustis.....	24
2.1 Kontrolli eesmärk ja läbiviimise aeg ning metoodika	24
2.1.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur	24
2.1.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur	25

2.1.3 Viru Ringkonnaprokuratuur.....	25
2.1.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur	26
2.2 Kontrolli käigus tuvastatud asjaolud ja kontrollitud perioodil alustatud kriminaalasjade lahendamine.....	26
2.2.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur	26
2.2.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur.....	27
2.2.3 Viru Ringkonnaprokuratuur.....	28
2.2.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur	29
2.3 Ringkonnaprokuratuurides koostatud kontrollaktides antud hinnang kontrolli tulemustele	30
2.3.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur	30
2.3.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur.....	31
2.3.3 Viru Ringkonnaprokuratuur.....	32
2.3.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur	33
3. Soovitused kriminaalmenetluse läbiviimiseks LSV kuritegudes.....	33

Kokkuvõte

JVO analüüs 2018.a. jaanuari LSV juhtumitele

- 2018.a. jaanuarikuus registreeriti **672 lähisuhtevägivalla juhtumit**, millised pole seotud ühegi kriminaalmenetlusega (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 358, Lõuna RP – 152, Viru RP – 82, Lääne RP – 80). Samal perioodil alustati **166** lähisuhtevägivallaga seonduvat **kriminaalmenetlust** (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 83, Lõuna RP – 24, Viru RP – 29, Lääne RP – 30) ja koostati **24** kriminaalmenetluse **alustamata jätmise teadet** (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 22, Lõuna RP – 1, Viru RP – 0, Lääne RP – 1). Suurema osa lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalmenetluste puhul oli tegemist meeste vägivallaga naiste vastu, mida menetleti/menetletakse kokku **110 kriminaalasjas** (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 54, Lõuna RP – 13, Viru RP – 23, Lääne RP – 20).
- Nimetatud 110 kriminaalmenetlusest oli 01.12.2018.a. seisuga **lõpule viidud 100 menetlust** (91%) ja **10 kriminaalasja** (9%) olid endiselt **menetluses**. Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest jõudsid **33 süüdimõistva lahendini** kohtus, **40** juhul lõpetati menetlus **KrMS § 203¹ alusel leppimise või KrMS § 202 alusel otstarbekusega** (oportuneediga), **25** kriminaalmenetlust **lõpetati KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi** süüteokoosseisu puudumisega, **1** juhul **lõpetati** kriminaalmenetlus **KrMS § 199 lg 1 p 6 järgi** (kahtlustatava parandamatu haigestumine, mistõttu isik pole võimeline osalema kriminaalmenetluses) ja **1**

juhul **KrMS § 200¹ lg 1 kohaselt** (kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu). Seega on 2018.a. jaanuaris alustatud 110 vastavaliigilisest LSV menetlusest 01.12.2018.a. seisuga päädinud 67% kas süüdimõistva kohtuotsuse või n-ö koosseisuga lõpetamisega (otstarbekuse printsiibil või lepitusmenetluse läbi) ning 24% kõnealustest menetlustest on lõpetatud KrMS § 199 alusel (üks ka KrMS § 200¹ alusel).

- Kohtus otsuseni jõudnud 33 kriminaalasjast lahendati **24 kokkuleppemenetluses** (73%), **8 lühimenetluses** ja **1 käskmenetluses**, kusjuures **kiirmenetlust** rakendati kõikides eelloetletud menetlusliikides kokku vaid **6 korral**. Sellest võib järeldada, et kiirmenetluste rakendamise osas LSV asjades, kus kiire lahendus on niivõrd oluline, on veel palju arenguruumi. **Üldmenetlust** vaadeldava perioodi LSV kriminaalasjades **ei praktiseeritud**. Kokkuleppemenetluse valdava rakendamise tõttu olid süüdlastele mõistetud karistused sanktsiooni keskmisest määrast märkimisväärselt madalamad just seetõttu, et kokkuleppemenetluses toob kompromissi saavutamine reeglina kaasa süüdistaja olulise järeleandmise karistusmääras, kusjuures vahel pole seesugune järeleandmine asja tehioolude valguses õigustatud.
- **8 kriminaalasjas** rakendati tõkendina **vahistamist** (ligi 25% vaadeldavatest kohtus lahendatud kriminaalasjadest).
- **Ajutist lähenemiskeeldu** (KrMS § 141¹) rakendati süüdimõistva kohtuotsusega lahenenud kriminaalasjades **3 korral** (9% vaadeldavatest kohtus lahendatud kriminaalasjadest). Nimetatud meetme kohaldamine vähem kui igas kümnendas kohtulahendini jõudnud LSV asjas näitab, et selles valdkonnas on veel väga palju arenguruumi. LSV juhtumite puhul, kui kannatanu õiguste kaitse seda eeldab, tuleks alati kaaluda ajutise lähenemiskeeldu kohaldamist. **Võlaõigusest tulenevat lähenemiskeeldu** (KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055) kohaldati samuti **3 korda**.
- **9 kriminaalasjas** kohaldati **reaalset vangistust**, seda juhtudel, kui süüdlane oli pannud uued kuriteod toime katseajal või kui kehalise väärkohtlemise kõrval mõisteti isik süüdi ka mõnes raskemas kuriteos. Määratud vangistuse ajavahemik oli 4 kuust kuni 2 aastani, levinuim karistus 1 aasta vangistust. Enamasti mõisteti seega sanktsiooni keskmisest määrast kordades väiksemaid karistusi. Märkimisväärsed erisusi KarS § 121 lg 2 järgi kvalifitseeritavate kuritegude eest mõistetud karistuste osas tööpiirkonniti ei esinenud.
- **11 kriminaalasjas** kohaldati karistusest **tingimisi vabastamist** süüdlase **allutamise**ga **käitumiskontrollile**, sealjuures 9 asjas oli üheks kohustuseks alko- või narkokeeld, mis on asjakohane, kuna enamusest juhtumitest nähtub, et üheks peamiseks süüdlast mõjutavaks teguriks on alkohol. 6 juhul oli lisakohustuseks ka sotsiaalprogrammis osalemine.
- **8 kriminaalasjas** (neist 5 Lõuna RP asjades) kohaldati süüdlase karistusest **tingimisi vabastamist ilma käitumiskontrollita**, katseaja pikkuseks oli peamiselt 1 aasta ehk katseaja alammäär. Keskmisest oluliselt madalama vangistusmäära ja enamasti minimaalse katseaja määramise põhjuseks on taas asjaolu, et 8 kõnealusest kriminaalasjast 7 lahendati kokkuleppemenetluses. LSV kuritegude puhul ei ole vangistusest tingimisi vabastamine ilma kontrolli ja kohustusteta (KarS § 73) ilmselt efektiivne meede, kuna süüdimõistetud

- väärkohtleja jääb olukorda, kus tema probleemse (enamasti ka alkosõltuvuses) isiku ümberkujundamisega ei tegeleta.
- **4 kriminaalasjas** kohaldatai **üldkasulikku tööd** (koos asjakohaste kohustustega) ja **1 kriminaalasjas** mõisteti **rahaline karistus**. Kõigi 4 ÜKT asja puhul on üheks lisakohustuseks pandud alkoholi tarvitamise keeld, 2 juhul ka sotsiaalprogrammis osalemine. Üldkasuliku tööga asendatud vangistuse pikkus varieerus 8 kuust kuni 1 aasta ja 4 kuuni.
 - Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest **lõpetati 16 juhul** menetlus **KrMS § 202 alusel** otstarbekuse printsiibil (16% lahendatud LSV kriminaalasjadest). Otstarbekuse printsiibil lõpetatud kriminaalasjades kohaldatai 11 juhul (69%) sihtotsarbelise sotsiaalprogrammi läbimise või sotsiaalprogrammis osalemise kohustust ja 4 kriminaalasjas (25%) kohustati süüdlast tasuma riigituludesse rahasumma minimaalses (250 eurot) või sellele lähedases määras. Tuleb positiivsena välja tuua, et 2/3 juhtudel määrati otstarbekusega lõpetamise puhul sotsiaalprogrammidega seotud lisakohustusi. Kahtlemata on sotsiaalprogrammi puhul süüdlase ümberkujundamise protsess tõhusam, kui rahasumma tasumise korral. KrMS § 202 alusel lõpetamist praktiseeriti ülekaalukalt kõige enam Põhja RP tööpiirkonnas, seevastu Lõuna RP tööpiirkonnas vaadeldud perioodil otstarbekusega lõpetatud LSV asju ei olnud.
 - Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest **lõpetati 24 juhul** menetlus **KrMS § 203¹ alusel** leppimise tõttu (24% lahendatud LSV kriminaalasjadest). Lepitusmenetluse puhul on peamised kohustused seotud vaimsest ja füüsilisest vägivallast hoidumisega, samuti kohustusega hoiduda alkohoolsetest jookidest. Negatiivse praktikana saab välja tuua lepituskokkulepped, kus on kohustusena kajastatud juba ära tehtu, samuti ei saa kohustusena figureerida asjaolu, et kannatanul pole süüdlasele pretensioone. KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu lõpetati menetlust ülekaalukalt kõige enam Põhja RP tööpiirkonnas, seevastu Lõuna RP tööpiirkonnas vaadeldud perioodil leppimise tõttu lõpetatud LSV asju ei olnud.
 - **KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi** (kriminaalmenetluse aluse puudumisega) **lõpetatud 25 kriminaalmenetlusest** esines mitmeid juhtumeid, kus kannatanu oma ütlusi muutis (võttis kahtlustatavale tehtud etteheite tagasi). Kannatanu poolsele positsiooni muutmisle tuleb suhtuda väga tõsiselt ning alati uurida, kas selle taga võib peituda hirm või hirmutamise. Kannatanut tuleb julgustada tõtt rääkima, anda aega enda kogumiseks ning võimalusel kaasata ohvriabi või nõustaja. Teine aspekt, millele tuleks kõnealusel juhul tähelepanu pöörata, on kahtlustatava taust. Kui kannatanu ütlused ära langevad, saab võimalusel tugineda teistele tõenditele (LSV infoleht, kõnesalvestis Häirekeskusesse, patsiendikaart, tunnistajate ütlused jpm). **Ühes kriminaalasjas** on kriminaalmenetluse **lõpetamise määras** Riigiprokuratuuri poolt 29.01.2019.a. **tühistatud**.
 - KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse puudumisega lõpetatud kriminaalasjades kahtlustatavate suhtes vahistamist ei rakendatud, ajutist lähenemiskeeldu kohaldatai 1 kriminaalasjas, 8 kriminaalasjas viidi vägivallatseja sündmuskohalt ära (toimetati politseiasutusse), 17 juhul koostati

LSV infoleht. Vägivallatseja eemaldati sündmuskohalt seega ligikaudu 1/3 juhtudel (32%), LSV infoleht koostati enam kui 2/3 juhtudel (68%).

- Kõikidel juhtudel teavitatakse kannatanut **ohvriabi** seaduse sisust ja ohvriabiteenuse või hüvitise saamise võimalustest (kannatanu ülekuulamise protokollis on vastav lõik, millele kannatanu annab allkirja). Ka lähisuhtevägivalla infolehes on vastav alapunkt, kus kannatanu kinnitab oma allkirjaga, et ta kas on nõus või ei ole nõus oma kontaktandmete edastamisega ohvriabitöötajale.
- **Rinnakaamerate** (politsei vormikaamerate) kasutamist kõnealuse 25 kriminaalasja menetluses paraku ei täheldatud. Tuleb märkida, et sündmuskoha fikseerimine on lähisuhtevägivalla juhtumite puhul esmatähtis, sest sellega on võimalik säästa kannatanuid. Kui kohale saabunud politseipatrullile avanenud vaatepilt on videosalvestatud, ei olegi kannatanul vajadust kõike uuesti põhjalikult kirjeldada ja seeläbi justkui uuesti läbi elada. See hoiab ära kuriteo ohvriks langenud kannatanu hilisema nn taasohvristamise kriminaalmenetluse käigus. Samuti on videosalvestis olukorra objektiivne jäädvustus, mis võtab ära võimaluse mõjutada kannatanut muutma toimunu kirjeldust süüdlase huvides.

Lähisuhtevägivalla juhtumite registreerimise ja LSV juhtumitele reageerimise kontroll 2018.a. augustis:

- **Põhja ringkond.** Kokkuvõttes leiti, et LSV juhtumid on korralikult dokumenteeritud ja järelkontroll tagatud. Lääne-Harju PJ-s, kui väljakutse sisu vastab kuriteole, võetakse alati vastu otsus menetluse alustamise või mittealustamise osas ning praktika erineb teistest Põhja tööpiirkonna politseijaoskondadest. Kontrollaktis on toodud välja jaoskondade erinev praktika KOV ning ohvriabi teavitamisel sündmusest. Nii edastab Lääne-Harju PJ KOV-le või lastekaitsele huvipakkuva sündmuse kohta teabe märgukirjana, mis eeldab kirja adressaatidelt alati märgukirjale reageerimist ning ei anna võimalust pelgalt info teadmiseks võtmiseks. Ida-Harju PJ-s ning Kesklinna PJ-s kasutavad menetlejad lastekaitsele info edastamiseks pealkirjana nii „teatist“ kui „märgukirja“ ning eeldavad enamasti, kuid mitte alati, tagasiside andmist.
- **Lõuna ringkond.** Esineb vajadust tõhustada kontrolli LSV infolehtede täitmise üle (Tartu PJ). Vaimse vägivalla juhtumite puhul jääb infoleht tihti täitmata. Üldine praktika, et kui juhtumi asjaolud kriminaalmenetluse alustamiseks piisavalt põhjust ei anna, ei ole tingimata kõikidel juhtudel vajalik mittealustamise nn ametlik vormistamine. Kontrolliti üle kõik vaadeldaval perioodil toimunud juhtumid, milles kriminaalmenetlust ei alustatud ega tuvastatud ühelgi puhul ebaadekvaatset reageerimata jätmist.
- **Viru ringkond.** Narva PJ osas oli politsei reageerimine LSV juhtumitele reeglina adekvaatne ja lahendused on olnud korrektsed, etteheite saab teha üksnes ühe juhtumi dokumenteerimise puudulikkusele. Rakvere PJ peaks LSV infolehti põhjalikumalt täitma, kuna tihti ei selgu sealt juhtumi lahendus. Jõhvi PJ osas märgiti aktis, et kolme juhtumi puhul sündmust täiendavalt kontrollitakse ja otsustatakse kriminaalasja alustamine. Selleks, et oleks

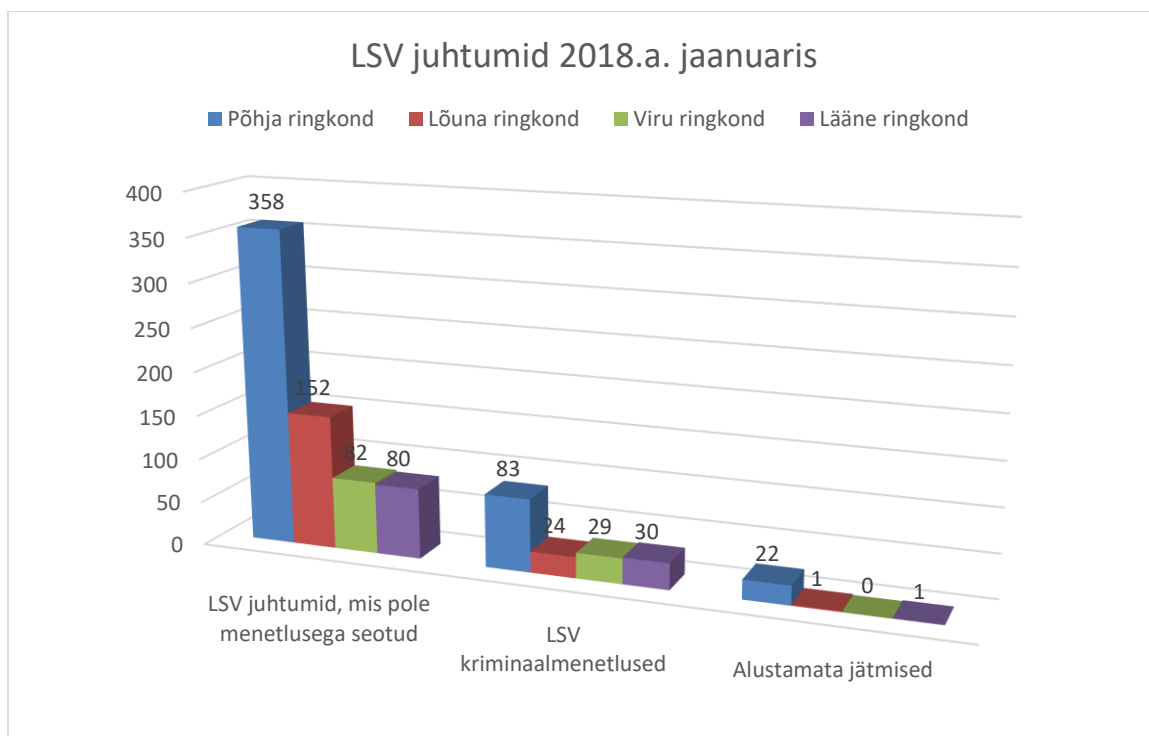
võimalik hinnata juhtumi lahendust adekvaatseks või mitte, tuleks politsei jaoks töötada välja kontrollküsimused LSV ohvri tuvastamiseks ning edasise tegevuse planeerimiseks. Praegusel juhul oleneb aga juhtumile reageerimise meetod politsei (sageli patrullpolitseiniku) subjektiivsest arvamusest.

- **Lääne ringkond.** Pärnu PJ-s selgus kontrolli tulemusena, et reageeritud ja dokumenteeritud on sündmused adekvaatselt. Kuressaare PJ-s ei ole LSV infolehe täitmise alused ühtsed ning vajavad täiendavat selgitust. Rapla, Paide, Haapsalu ja Kärkla PJ-de osas on kontrollaktis märgitud, et üldjuhul täidetakse dokumente korrektselt vastavalt nõuetele. Samas märgitakse aktis, et vaatamata sellele, et on välja töötatud ühtne LSV infoleht, täidetakse neid väga erinevalt, seda eriti sündmuse kirjelduse osas. Senini esineb kandeid, et isik avaldust teha ei soovi, samas on kannatanu ise helistanud 112 ja teavitanud juhtumist ning soovinud politseipoolset sekkumist. Positiivselt on aktis ära märgitud juhtumid, kus politsei eemaldab vägivallatseja, toimetab kannatanu kohe vigastusi fikseerima ja menetleja juurde, võtab ühendust lastekaitse ja sotsiaaltöötajatega. Politseijaoskondades avaldati, et LSV juhtumite pinnalt menetluste alustamiste arv on septembrikuus oluliselt kasvanud ning seda just hoolikama suhtumisega nende juhtumite lahendamisel.

1. JVO analüüs 2018.a. jaanuari LSV juhtumitele

1.1 Lähisuhtevägivallaga seonduv alusteave 2018.a. jaanuaris

2018.a. jaanuarikuus registreeriti 672 lähisuhtevägivalla juhtumit, millised pole seotud ühegi kriminaalmenetlusega (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 358, Lõuna RP – 152, Viru RP – 82, Lääne RP – 80). Samal perioodil alustati 166 lähisuhtevägivallaga seonduvat kriminaalmenetlust (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 83, Lõuna RP – 24, Viru RP – 29, Lääne RP – 30) ja koostati 24 kriminaalmenetluse alustamata jätmise teadet (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 22, Lõuna RP – 1, Viru RP – 0, Lääne RP – 1).

Nimetatud statistilistest andmetest nähtub, et kriminaalmenetluse alustamata jätmise teateid tehakse ülekaalukalt kõige enam Põhja RP-s, teiste ringkonnaprokuratuuride tööpiirkondades on kriminaalmenetluse alustamata jätmise teadete osakaal vaadeldaval perioodil olnud minimaalne või lausa olematu.

Võrreldes eelmise aastaga on lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalmenetluste arv mitmekordselt tõusnud Lääne RP tööpiirkonnas, kusjuures muutus on seletatav eelkõige nn Pärnu pilootprojektiga, teiste ringkonnaprokuratuuride tööpiirkondades vaadeldavas valdkonnas mullusega võrreldes põhimõttelisi muudatusi toimunud ei ole. Statistilistest andmetest nähtuvalt jõuab Lõuna RP tööpiirkonnas menetluse alustamise/mittealustamise otsustuseni oluliselt vähem lähisuhtevägivallajuhtumeid kui teiste ringkonnaprokuratuuride puhul.

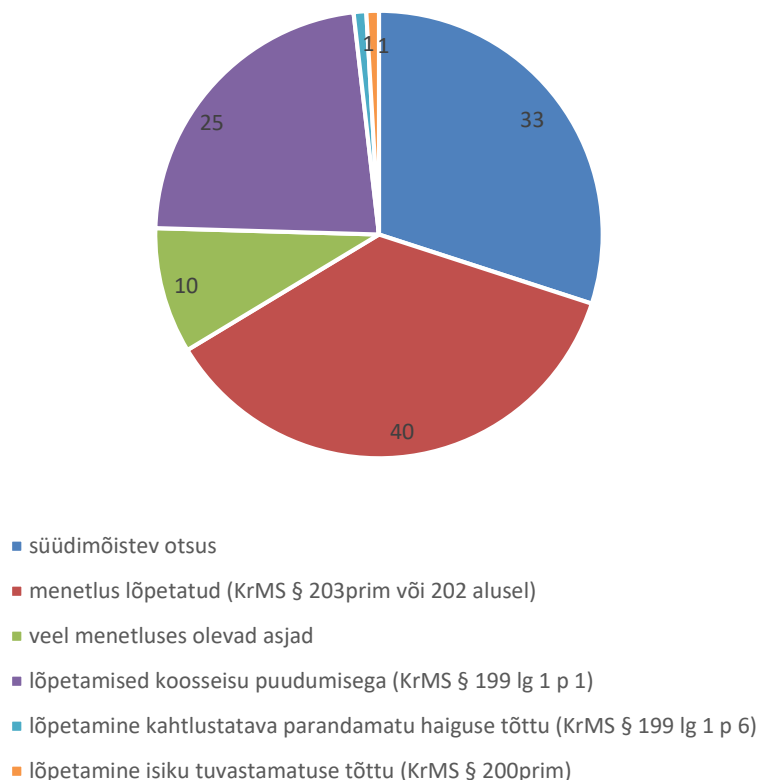
2018.a. jaanuaris alustati lähisuhtevägivallakuritegudes KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kokku 166 kriminaalmenetlust. Suurema osa lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalmenetluste puhul oli tegemist meeste vägivallaga naiste vastu, mida menetleti/menetletakse kokku 110 kriminaalasjas. Ülejäänud lähisuhtevägivallaasjade osakaal on oluliselt väiksem (vanemate vägivald laste vastu – 13 menetlust, laste vägivald vanemate vastu – 8 menetlust, naiste vägivald meeste vastu – 7 menetlust, teiste lähikondsete vägivald – 13 menetlust, muud juhtumid – 15 menetlust), mistõttu otsustati ka käesoleva analüüsi teostamisel keskenduda lähisuhtevägivalla kõige laiaulatuslikumale ja probleemsemale valdkonnale ehk meeste vägivallale naiste vastu.

1.2 Meeste poolt naiste vastu toime pandud LSV-ga seonduv kriminaalmenetlus

2018.a. jaanuaris alustati lähisuhtevägivallakuritegudes KarS § 121 lg 2 p 2 järgi 110 kriminaalmenetlust, mille puhul oli tegu meeste vägivallaga/väidetava vägivallaga naiste vastu (vastavalt tööpiirkondadele: Põhja RP – 54, Lõuna RP – 13, Viru RP – 23, Lääne RP – 20). Nimetatud 110 kriminaalmenetlusest oli 01.12.2018.a. seisuga lõpule viidud 100 menetlust (91%) ja 10 kriminaalasja (9%) olid endiselt menetluses.

Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest jõudsid 33 süüdimõistva lahendini kohtus, 40 juhul lõpetati menetlus KrMS § 203¹ alusel leppimise või KrMS § 202 alusel otstarbekusega (oportuniteediga), 25 kriminaalmenetlust lõpetati KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi süüteokoosseisu puudumisega, 1 juhul lõpetati kriminaalmenetlus KrMS § 199 lg 1 p 6 järgi (kahtlustatava parandamatu haigestumine, mistõttu isik pole võimeline osalema kriminaalmenetluses) ja 1 juhul KrMS § 200¹ lg 1 kohaselt (kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu). Seega on 2018.a. jaanuaris alustatud 110 vastavaliigilisest lähisuhtevägivallamenetlusest (meeste vägivald naiste vastu) 01.12.2018.a. seisuga päädinud kas süüdimõistva kohtuotsuse või n-ö koosseisuga lõpetamisega (otstarbekuse printsiibil või lepitusmenetluse läbi) 2/3 (67%) ning alla veerandi (24%) kõnealustest menetlustest on lõpetatud KrMS § 199 alusel (üks ka KrMS § 200¹ alusel). Nagu eespool juba märgitud sai on 9% kriminaalasjadest endiselt menetluses.

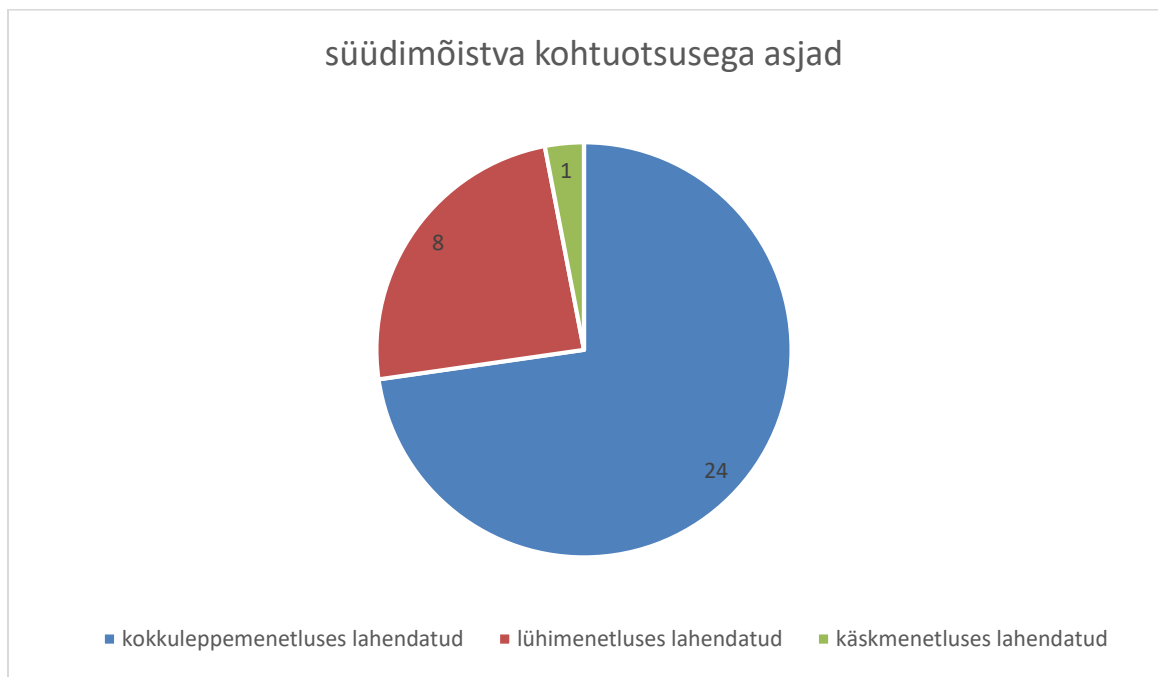
LSV kriminaalmenetlused, kus vägivallatsejaks mees

1.2.1 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenedmine süüdimõistva kohtuotsusega

Vaadeldavates lähisuhtevägivalla kriminaalasjades jõuti süüdimõistva kohtuotsuseni 33 juhul, mis moodustab 1/3 (33%) kõikidest selleliigilistest lahendatud kriminaalasjadest.

Kohtus otsuseni jõudnud 33 kriminaalasjast lahendati 24 kokkuleppemenetluses, 8 lühimenetluses ja 1 käskmenetluses, kusjuures kiirmenetlust rakendati kõikides eelloetletud menetlusliikides kokku 6 korral (2 juhul kokkuleppemenetluses, 3 juhul lühimenetluses ja 1 juhul käskmenetluses). Seega lahendati valdav osa (73%) kõikidest selle valdkonna kohtuasjadest kokkuleppemenetluses.

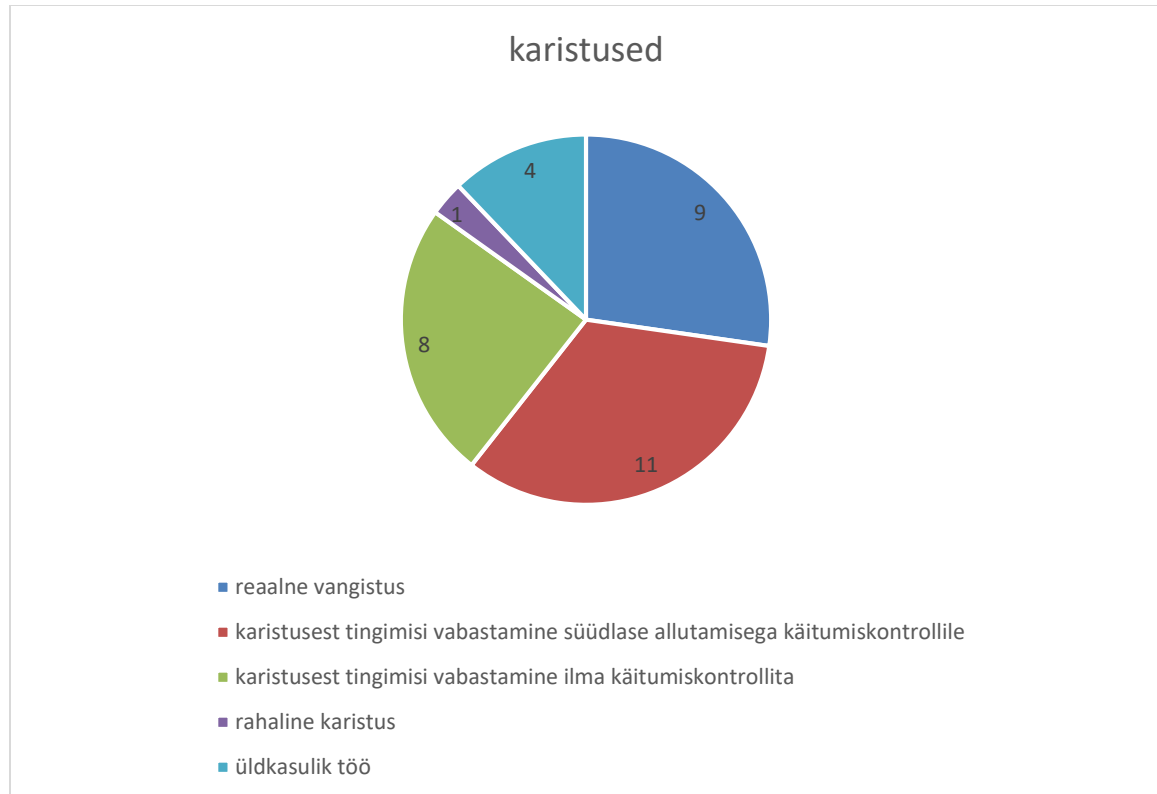
Üldmenetlust vaadeldava perioodi LSV kriminaalasjades ei praktiseeritud. Siinkirjutaja arvates on süüdlastele mõistetud karistused sanktsiooni keskmisest määraest märkimisväärselt madalamad just seetõttu, et kriminaalasja lahendamisel kokkuleppemenetluses toob kompromissi saavutamine reeglina kaasa süüdistaja olulise järeleandmise karistumääras, kusjuures vahel pole seesugune järeleandmine asja tehjolude valguses õigustatud.

8 kriminaalasjas rakendati tõkendina vahistamist (ligi 25% vaadeldavatest kohtus lahendatud kriminaalasjadest), kusjuures 5 juhul päädis see süüdlasele reaalse vangistusega, 2 juhul šokivangistusega ja 1 juhul mõistetud karistuse asendamisega üldkasuliku tööga. Sealjuures tuleb märkida, et 6 juhul vahistati süüdlane kohtu poolt prokuröri taotlusel seetõttu, et isik jätkas kuritegude (mitmel juhul isegi raskemaliigiliste kuritegude) sooritamist lähisuhtes sama kannatanu vastu.

Ajutist lähenemiskeeldu (KrMS § 141¹) rakendati süüdimõistva kohtuotsusega lahenenud kriminaalasjades 3 korral (9% vaadeldavatest kohtus lahendatud

kriminaalasjadest). Siinkirjutaja arvates tuleks LSV juhtumitel alati, kui kannatanu õiguste kaitse seda eeldab, kaaluda ajutise lähenemiskeelu kohaldamist. Nimetatud meetme kohaldamine vähem kui igas kümnendas kohtulahendini jõudnud LSV asjas näitab, et selles valdkonnas on veel väga palju arenguruumi.

9 kriminaalasjas kohaldati reaalselt vangistust, 11 kriminaalasjas karistusest tingimisi vabastamist süüdlase allutamisega käitumiskontrollile (KarS § 74, koos asjakohaste kohustustega), 8 kriminaalasjas süüdlase karistusest tingimisi vabastamist ilma käitumiskontrollita (KarS § 73), 4 kriminaalasjas rakendati üldkasulikku tööd (koos asjakohaste kohustustega) ja 1 kriminaalasjas mõisteti rahaline karistus.

Kohtuotsustega rakendati võlaõigusest tulenevat lähenemiskeeldu (KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055) 3 kriminaalasjas (9% süüdimõistva kohtuotsusega asjadest), seega (analoogselt ajutise lähenemiskeelu rakendamisega) samuti vähem kui igas kümnendas kohtulahendini jõudnud LSV asjas.

1.2.1.1 Reaalse vangistuse kohaldamine

Reaalselt vangistust kohaldati vaadeldavates asjades juhtudel, kui süüdlane oli pannud uued kuriteod toime katseajal või kui kehalise väärkohtlemise kõrval mõisteti isik süüdi ka mõnes raskemas kuriteos (vägistamises, raske tervisekahjustuse tekitamises). Kokku kohaldati reaalselt vangistust vaadeldavates lähisuhtevägivalla kriminaalasjades 9 kriminaalmenetluses (28% kõikidest kohtus lahendatud LSV asjadest). Uue LSV kuriteo eest mõisteti sealjuures erinevates kriminaalasjades karistuseks vangistust vahemikus 4 kuust kuni 2 aastani (levinuim karistus oli 1 aasta vangistust, kusjuures

KarS § 121 lg 2 sanktsioon näeb ette kuni 5 aastase vangistuse, enamasti mõisteti seega sanktsiooni keskmisest määrast kordades väiksemaid karistusi).

Viies kriminaalasjas kohaldas kohus prokuröri taotlusel vahistamist, seda reeglina siis, kui pärast kriminaalmenetluse alustamist süüdlane jätkas oma elukaaslase väärkohtlemist ja pani sama naisterahva suhtes toime raskemad kuriteod (raske kehavigastuse tekitamine, vägistamine).

Ühel juhtumil kohaldati KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel lähenemiskeeldu.

Reaalset vangistust kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 3 (kriminaalasjad nr 18231600155, 18231600188 ja 18231500090), Viru RP – 3 (kriminaalasjad nr 18233000112, 18244000015 ja kriminaalasi nr 18244000081, mis ühendati kriminaalasjaga nr 18244000530 viimase numbri alla) Lääne RP – 2 (kriminaalasjad nr 18270000066 ja 18267000054), Lõuna RP – 1 (kriminaalasi nr 18261000040).

Märkimisväärseid erisusi KarS § 121 lg 2 järgi kvalifitseeritavate kuritegude eest mõistetud karistuste osas tööpiirkonniti ei esinenud.

1.2.1.2 Karistusest tingimisi vabastamine süüdlase allutamisega käitumiskontrollile (KarS § 74)

Karistusest tingimisi vabastamist KarS § 74 alusel rakendati vaadeldavates kohtuasjades süüdlase suhtes 11 korral (1/3 ehk 33% kõikidest kohtus lahendatud LSV asjadest). Vaadeldava karistusest tingimisi vabastamise korral saab kohus kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut arvestades määrata süüdlasele lisakohustusi, millist võimalust on vaadeldavates kriminaalasjades ka enamasti kasutatud – 9 kriminaalasjas on lisakohustusi pandud, 2 kriminaalasjas mitte.

Kõigis 9 kriminaalasjas, kus süüdlasele KarS § 75 lg 2 alusel lisakohustusi pandi, on üheks kohustuseks olnud alko- või narkokeeld (ühel juhul koos vastava ravikohustusega). Ka kriminaalasjade analüütilisest läbivaatusest nähtub, et üheks peamiseks süüdlase käitumist mõjutavaks teguriks LSV puhul on olnud alkohol (vahel ka narkootilised ained) ja LSV kuritegusid sooritavad süüdlased enamasti joobes olekus. Kuuel juhul on lisakohustuseks määratud ka sotsiaalprogrammis osalemine (kusjuures ühel korral on süüdlasele pandud kohustust ühtlasi asjakohaselt konkretiseeritud – kohustus osaleda vägivalda soosivate hoiakute muutmise ja alkoholisõltuvusest vabanemise suunitlusega sotsiaalprogrammides, ülejäänud viiel juhul pandi süüdlasele lihtsalt kohustus osaleda sotsiaalprogrammis või kriminaalhooldusametniku poolt määratavas sotsiaalprogrammis).

Kehalise väärkohtlemise (lähisuhtevägivalla) eest mõisteti sealjuures erinevates kriminaalasjades karistuseks tingimisi vangistust vahemikus 6 kuust kuni 2 aastani (üldjoontes sarnane karistusemääradega reaalse vangistuse puhul, seega samuti sanktsiooni keskmisest märkimismäärselt madalamas määras, mille põhjuseks on taas asjaolu, et kõnealustest kriminaalasjadest enamik lahendati kokkuleppemenetluses). 2 kriminaalasjas rakendati šokivangistust (mõlemal juhul Viru RP tööpiirkonnas), nimetatud juhtudel oli tõkendina kohaldatud vahistamist. Katseaja pikkus varieerus erinevates kriminaalasjades vahemikus 1 aastast kuni 3 aasta 6 kuuni.

Ühel juhul rikkus süüdlane korduvalt talle määratud kohustust (alkoholi tarvitamise keeldu), mistõttu karistus pöörati 5 kuud hiljem täitmisele ja kohus saatis süüdlase temale mõistetud vangistust ära kandma.

Ühel juhtumil kohaldati KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel lähenemiskeeldu.

KarS § 74 alusel tingimisi vangistusest vabastamist kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 3 (kriminaalasjad nr 18231600217, 18231500078 ja 18231600214), Viru RP – 2 (kriminaalasi nr 18259000003 ja kriminaalasi nr 18244000024, mis ühendati kriminaalasjaga nr 18244000502 viimase numbri alla), Lääne RP – 3 (kriminaalasjad nr 18267000004, 17267001065 ja 18267000002), Lõuna RP – 3 (kriminaalasjad nr 17261000926, 18261000016 ja 18261000023).

Sealjuures nähtub, et 2 juhul ei määratud Lõuna RP tööpiirkonnas asju lahendades süüdlastele lisakohustusi, mida kõnealune tingimisi vangistusest vabastamise liik lubab, kusjuures tuleb märkida, et LSV-kuritegevuse valdkonnas oleks lisakohustuste määramine väga asjakohane ning otstarbekas. Ka kolmandas Lõuna RP tööpiirkonnas lahendatud kriminaalasjas piirduti süüdlase suhtes vaid alkoholi tarvitamise keelu määramisega, kuid sotsiaalprogrammi läbimist kohustuseks ei pandud. Analüüsi koostaja arvates ei ole kolmes viimatinimetatud kriminaalasjas Lõuna RP poolt sõlmitud kokkulepped otstarbekad.

Positiivse näitena võib välja tuua kriminaalasi nr 18259000003 lahenduse (Viru RP). Süüdlasele mõisteti kokkuleppemenetluses liitkaristuseks 2 aastat 4 kuud vangistust KarS § 74 alusel 3 aasta pikkuse katseajaga koos kontrollnõuete täitmisega. Koheselt kuulus ärakandmisele 2 kuud šokivangistust. Süüdlane oli eeluurimise ajal vahistatud. KarS § 75 lg 2 alusel määrati lisakohustused – alkoholi tarvitamise keeld, kohustus pöörduda kahe nädala jooksul pärast šokivangistusest vabanemist alkoholismi ravile ning kohustus osaleda vägivalda soosivate hoiakute muutmise ja alkoholisõltuvusest vabanemise suunitlusega sotsiaalprogrammides. Kõnealuses kriminaalasjas kohaldati ka KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel lähenemiskeeldu.

1.2.1.3 Karistusest tingimisi vabastamine käitumiskontrollita (KarS § 73)

Karistusest tingimisi vabastamist KarS § 73 alusel rakendati vaadeldavates kohtuasjades süüdlase suhtes 8 korral (24% kõikidest kohtus lahendatud LSV asjadest). Vaadeldava karistusest tingimisi vabastamise puhul süüdlasele lisakohustusi määrata ei saa.

Kehalise väärkohtlemise (lähisuhtevägivalla) eest mõisteti sealjuures erinevates kriminaalasjades karistuseks käitumiskontrollita tingimisi vangistust vahemikus 3 kuust kuni 1 aastani (olulisest madalam kui reaalse vangistuse mõistmise või KarS § 74 alusel tingimisi karistusest vabastamise puhul). Šokivangistust ei rakendatud. Katseaja pikkuseks oli kuuel juhul 1 aasta (mis on ühtlasi KarS §-s 73 ette nähtud katseaja alammäär ehk minimaalne katseae) ja vaid kahel juhul sellest pikem – ühes kriminaalasjas 1 aasta ja 6 kuud, teises 2 aastat ja 3 kuud. Keskmisest oluliselt madalama vangistusmäära ja enamasti minimaalse katseaja määramise põhjuseks on ilmselt taas asjaolu, et 8 kõnealusest kriminaalasjast 7 lahendati kokkuleppemenetluses ja 1 lühimenetluses ning nagu eelpool juba korduvalt märgitud, toob kokkuleppemenetluses kompromissi saavutamine paraku reeglina kaasa süüdistaja olulise järeleandmise karistusmääras (antud juhul ka katseaja pikkuses), kusjuures vahel pole seesugune järeleandmine asja tehjulude valguses õigustatud.

Kõnealustes asjades tõkendina vahistamist ei rakendatud.

Ühel juhtumil kohaldati KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel lähenemiskeeldu.

KarS § 73 alusel tingimisi vangistusest vabastamist kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 1 (kriminaalasi nr 18231500173), Viru RP – 1 (kriminaalasi nr 18233000037), Lääne RP – 1 (kriminaalasi nr 18267000046), Lõuna RP – 5 (kriminaalasjad nr 18278000201, 18284000003, 18261000077, 18261000010 ja 18284000014). Nähtub selgelt, et Lõuna RP on vaadeldaval perioodil LSV kuritegude valdkonnas praktiseerinud teistest ringkonnaprokuratuuridest kordades enam karistusest tingimisi vabastamist KarS § 73 alusel (s.o ilma käitumiskontrolli ja kohustusteta). Siinkohal tuleb rõhutada, et ka KarS § 74 alusel tingimisi vabastamise juhtudel ei peetud 2 korral vajalikuks süüdlasele lisakohustuste määramist ja mõlemat kriminaalasja menetleti just Lõuna RP tööpiirkonnas.

Märkimisväärselt ebaotstarbeka lahendusena võib analüüsi koostaja arvates välja tuua kriminaalasjas nr 18261000010 (Lõuna RP) sõlmitud ja kinnitatud kokkuleppe. Süüdlasele mõisteti kokkuleppemenetluses KarS § 121 lg 2 p 2, 3 järgi (10 kuud vangistust) ja KarS § 120 lg 1 järgi (3 kuud vangistust) liitkaristuseks 1 aasta vangistust tingimisi KarS § 73 alusel 1 aasta pikkuse katseajaga.

Kõnealuses kriminaalasjas kohaldas kohus eeluurimise ajal prokuratuuri taotlusel ja kannatanu soovil süüdlase suhtes ajutist lähenemiskeeldu. Nimetatud keeld tühistati süüdlase kohtu alla andmisel.

Vaadeldavas kriminaalasjas oli vägivaldne mees korduvalt kehaliselt väärkohelnud oma liikumispuudega elukaaslast (ühel korral lõi ratastoolis istuvat ja imikut süles hoidvat naist jalaga näkku, põhjustades kannatanule huule vigastuse ja valu; teisel korral surus oma elukaaslasele käsivarrega kaelale ja näole, põhjustades kannatanule lämbumistunnet, huule vigastuse ja valu; lisaks ähvardas süüdlane kannatanut ühel korral elule ja tervisele ohtliku vägivallaga, saates kannatanule suhtluskanali kaudu sõnumi, milles sisaldus ähvardus „ahju lähed koos oma uue mehega, pean ikka sinna tulema“).

Siinkirjutaja arvates oli kõnealusel juhul sõlmitud kokkulepe süüdlase vangistusest tingimisi vabastamiseks KarS § 73 kohaselt (s.o ilma käitumiskontrolli ja kohustusteta) ebaotstarbekas. Põhjendamatult oli ka minimaalse katseaja määramine. Asjakohane võinuks olla näiteks isiku tingimisi vangistusest vabastamine KarS § 74 alusel, mis võimaldanuks panna süüdlasele kohustusi vastavas sotsiaalprogrammis osalemise ja alkoholi tarvitamise keelu näol, arvestades seda, et kannatanu sõnul kartvat ta süüdlast, kuna viimane tarvitavat pidevalt alkoholi ja muutuvat alkoholihoobes olles agressiivseks.

1.2.1.4 Muuliigilised kohtulahendid

Süüdlasele mõistatud vangistus asendati üldkasuliku tööga vaadeldavates kohtuasjades 4 korral (12% kõikidest kohtus lahendatud LSV asjadest). Kuna üldkasuliku töö tegemisel peab süüdlane järgima kontrollnõudeid ning täitma temale pandud kohustusi vastavalt KrMS §-s 75 sätestatule, on lisakohustuste määramist kui efektiivset mõjutusvahendit kasutatud kõikides vaadeldavates kriminaalasjades.

Kõigis 4 kriminaalasjas, kus vangistuse ÜKT-ga asendamise puhul süüdlasele KarS § 75 lg 2 alusel lisakohustusi pandi, on üheks kohustuseks olnud alkoholi tarvitamise keeld (ühel juhul koos vastava ravikohustusega). Kahel juhul on lisakohustuseks määratud ka sotsiaalprogrammis osalemine (kusjuures ühel korral on süüdlasele

pandud kohustust ühtlasi asjakohaselt konkretiseeritud – kohustus osaleda vägivalda soosivate hoiakute muutmise ja alkoholisõltuvusest vabanemise suunitlusega sotsiaalprogrammides). Üldkasuliku tööga asendatud vangistuse pikkus varieerus erinevates kriminaalasjades 8 kuust kuni 1 aasta 4 kuuni (mõnevõrra kõrgem kui KarS § 73 alusel tingimisi karistusest vabastamise puhul). Vaieldamatult on vangistuse asendamine üldkasuliku tööga LSV kuritegude puhul efektiivsem, kuna võimaldab süüdlasele määrata asjakohaseid kohustusi eelkõige sotsiaalprogrammides osavõtu näol, seevastu vangistusest tingimisi vabastamine KarS § 73 alusel (s.o kontrolli ja kohustusteta) jätab süüdimõistetud väärkohtleja sisuliselt olukorda, kus tema probleemse (enamasti ka alkosõltuvuses) isiku ümberkujundamisega sisuliselt ei tegeleta.

Vangistuse asendamist ÜKT-ga kohaldatai lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 0, Viru RP – 2 (kriminaalasjad nr 18259000041 ja 18233000056), Lääne RP – 2 (kriminaalasjad nr 1827000038 ja 18257000015), Lõuna RP – 0.

Positiivse näitena võib siinkohal välja tuua kriminaalasja nr 18259000041 lahenduse (Viru RP). Süüdlasele mõisteti kokkuleppemenetluses KarS § 121 lg 2 p 2 järgi karistuseks 9 kuud vangistust ja KarS § 65 alusel (koos eelmise kohtuotsuse järgi mõistetud karistuse ärakandmata osaga) liitkaristuseks 1 aasta ja 3 kuud vangistust, mis asendati KarS § 69 alusel 450 tunni üldkasuliku tööga, tegemise tähtajaga 2 aastat. Süüdlasele pandi KarS § 75 lg 2 alusel kohustuseks mitte tarvitada alkoholi, pöörduda hiljemalt 2 nädala jooksul kohtuotsuse jõustumisest alkoholismi ravile ja osaleda vägivalda soosivate hoiakute muutmise ja alkoholi sõltuvusest vabanemise suunitlusega sotsiaalprogrammides.

Ühel juhul (s.o 3% kõikidest kohtus lahendatud LSV asjadest, kriminaalasi nr 18233000122) karistati süüdlast lähisuhtes sooritatud kehalise väärkohtlemise eest rahalise karistusega (Viru RP). Siinkirjutaja arvates ei ole LSV kuritegude puhul rahalise karistuse kohaldamine kuigi otstarbekas, kuna on küsitav selle distsiplineeriv mõju süüdlasele ja karistusena makstav raha tuleb tõenäoliselt sama pere (ja seega ka vägivalda all kannatava pereliikme) arvelt.

1.2.2 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega oportuuniteedi- ehk otstarbekuse printsiibil (KrMS § 202 alusel kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur)

Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest lõpetati 16 juhul menetlus KrMS § 202 alusel otstarbekuse printsiibil (16% lahendatud LSV kriminaalasjadest).

KrMS § 202 lg 1 sätestab, et kui kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu ja selles kahtlustatava või süüdistatava süü ei ole suur ning ta on heastanud või asunud heastama kuriteoga tekitatud kahju ja tasunud kriminaalmenetluse kulud või võtnud endale kohustuse tasuda kulud ning kui kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik huvi, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul taotleda, et kohus menetluse lõpetaks. KrMS § 202 lg 7 sätestab, et kui kriminaalmenetluse esemeks on teise astme kuritegu, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära või näeb karistusena ette ainult rahalise karistuse, võib eelnimetatud alustel kriminaalmenetluse lõpetada ja kohustused määrata prokuratuur.

Kuna KarS § 121 lg 2 järgi kvalifitseeritavad kuriteod kuuluvad sanktsiooni poolest KrMS § 202 lõikes 7 nimetatud määratluse alla, siis on kõikidel vaadeldud juhtudel kriminaalmenetluse otstarbekuse printsiibil lõpetanud prokuratuur.

Kriminaalmenetluse otstarbekuse printsiibil lõpetamise korral võib kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul panna talle tähtjalisi kohustusi (tasuda kriminaalmenetluse kulud, hüvitada kuriteoga tekitatud kahju, maksta kindel summa riigituludesse või sihtotstarbeliseks kasutamiseks üldsuse huvides, teha 10-240 tundi üldkasulikku tööd, läbida sihtotstarbeline sotsiaalprogramm või alluda ettenähtud sõltuvusravile ning mitte tarvitada narkootikume, osaleda sotsiaalprogrammis). Seega on kriminaalmenetluse lõpetamise kõnealuse vormi puhul võimalik panna süüdlasele asjakohaseid kohustusi, mis võivad anda tõhusaid tulemusi.

Kohustuste täitmise tähtaeg ei või sotsiaalprogrammide, sõltuvusravile allutamise ja narkootikumide tarvitamise keelu puhul olla pikem kui kaheksateist kuud, muude kohustuste puhul mitte pikem kui kuus kuud. Sealjuures tuleb silmas pidada, et juhul kui süüdlane, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud otstarbekuse printsiibil, ei täida talle pandud kohustust, uuendatakse menetlus.

Menetluse uuendamist tuli rakendada kahel juhul, kuna isik temale määratud kohustust tähtjaks ei täitnud. Ühel juhul uuendas prokurör kriminaalmenetluse ja lõpetas seejärel süüdlase suhtes uuesti menetluse KrMS § 202 alusel otstarbekuse printsiibil, määraes süüdlasele sel korral kohustuseks teha vastavas ulatuses üldkasulikku tööd. Teisel juhul uuendas prokurör kriminaalmenetluse, sõlmis süüdistatava ja tema kaitsjaga kokkuleppe ning käesolevaks ajaks on kriminaalasi lahendatud kokkuleppemenetluses tehtud kohtuotsusega, kusjuures süüdlasele mõisteti karistuseks vangistus KarS § 74 alusel tingimisi koos kontrollnõuete täitmisega (alkoholi tarvitamise keeld ja kohustus osaleda sotsiaalprogrammis).

Otstarbekuse printsiibil lõpetatud kriminaalasjades kohaldati 11 juhul (69%) sihtotstarbelise sotsiaalprogrammi läbimise või sotsiaalprogrammis osalemise kohustust ja 4 kriminaalasjas (25%) kohustati süüdlast tasuma riigituludesse summa minimaalses (250 eurot) või sellele lähedases määras. Jättes kõrvale ühe juhtumi, mil isik vabastati lisakohustustest tervislikel kaalutlustel, oluks ka eelnimetatud 4 kriminaalasjas kohustuseks pandud minimaalsest või miinimumilähedasest oportuuniteedimaksest tõenäoliselt märksa tõhusamalt mõjunud sotsiaalprogrammiga seonduva kohustuse seadmine. Siinkirjutaja arvates tuleb positiivselt esile tõsta, et sotsiaalprogrammidega seonduvaid lisakohustusi määrati enam kui 2/3 juhtudel, mil LSV kriminaalasjad otstarbekusega lõpetati.

On asjakohane märkida, et sotsiaalprogrammi läbimise (sotsiaalprogrammis osalemise) kohustuse panemine süüdlasele on LSV kuritegude lahendamisel kahtlemata otstarbekas. Süüdlase suhtes kohaldatav keeld (alkoholi tarvitamise keeld vms) on sisuliselt isiku tema probleemiga üksijätmine (süüdlane peab keelu järgimist ise tagama), seevastu isiku kaasamine sotsiaalprogrammi näitab, et tema probleemiga tegeletakse kollektiivselt (süüdlane ise koos programmi läbiviijatega, psühholoogidega jne). Vaieldamatult on LSV kuritegude puhul süüdlase näol tegemist probleemse isikuga ja teadmisel, et tema probleemidele lahenduste otsimisega tegelevad peale tema enda ka abivalmis inimesed kõrvalt, on süüdlase isiksuse ümberkujundamise protsessis eeldatavalt tõhus positiivne efekt. Vaadeldud kriminaalasjades on süüdlastele määratud järgmisi sotsiaalprogramme: *pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamise*

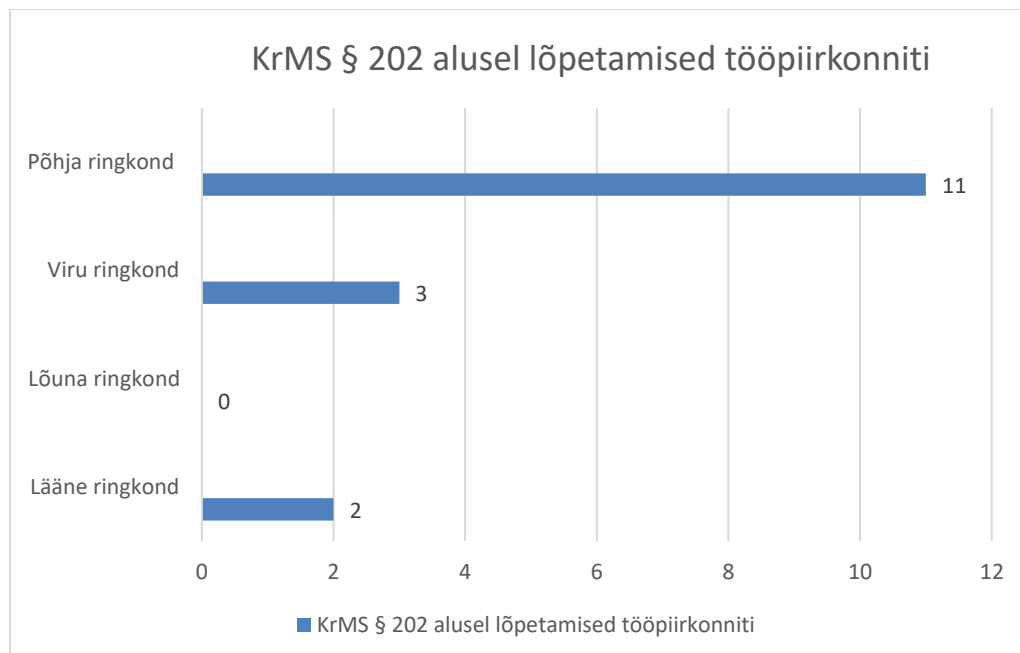
sihtotstarbeline sotsiaalprogramm, mille eesmärk on panna mõtlema tekitatud kahjudele ning õpetada seadma oma tegevusele eesmärgi, et kasvatada enda ja lähedaste turvalisust; MTÜ Abi Võti tugigrupi sotsiaalprogramm; SA Väärtustades Elu PREP-suhtekoolituse sotsiaalprogramm.

Siinkirjutaja arvates on sotsiaalprogrammi kohaldamine vaieldamatult otstarbekam ja igati efektiivsem kui näiteks süüdlasele pandav kohustus mingi rahasumma riigituludesse tasumiseks. Rahasumma tasumine riigituludesse (reeglina minimaalmääras ehk 250 eurot või ka suuremas ulatuses, nagu näiteks alltoodud juhtudel praktiseeritud 400 eurot või 500 eurot) ei oma reeglina märkimisväärset kasvatuslikku/ümberkujundavat mõju süüdlasele, samuti tuleb silmas pidada, et kõnealune raha võib tegelikult tulla (ilmselt üldjuhul tulebki) sellesama pere (millesse võib kuuluda ka vägivalla ohvriks langenud naine) arvelt. Sama põhimõtet tuleks silmas pidada ka juhtudel, mil kaalutakse LSV kuriteo sooritanud isiku rahalist karistamist (KarS § 44 järgi), mis ei ole vaadeldava kuriteoliigi puhul ilmselgelt efektiivne riikliku reageerimise vorm. Nagu käesoleva analüüsi käigus tuvastati, tuleb LSV kuriteo sooritanud isikute rahalist karistamist praktikas ette üksikjuhtudel.

KrMS § 202 alusel otstarbekuse printsiibil lõpetamisega päädinud kriminaalasjades süüdlase suhtes vahistamist ega ajutist lähenemiskeeldu ei rakendatud.

Kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 202 alusel otstarbekuse printsiibil kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 11 (kriminaalasjad nr 18231500331, 18231500016, 18231700105, 18231600156, 18231500130, 18231500136, 18231600164, 18231700175, 18231600049, 18231500141 ja 18231500064), Viru RP – 3 (kriminaalasjad nr 18233000004, 18233000012 ja 18233000008), Lääne RP – 2 (kriminaalasjad nr 17267001085 ja 18270000023), Lõuna RP – 0.

KrMS § 202 alusel lõpetamist praktiseeritakse ülekaalukalt kõige enam Põhja RP tööpiirkonnas, seevastu Lõuna RP tööpiirkonnas vaadeldud perioodil otstarbekusega lõpetatud LSV asju ei olnud.

1.2.3 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lepitusmenetluses (KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu)

Lõpule viidud 100 kriminaalmenetlusest lõpetati 24 juhul menetlus KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu (24% lahendatud LSV kriminaalasjadest).

KrMS § 203¹ lg 1 sätestab, et kui kriminaalmenetluse esemeks oleva teise astme kuriteo asjaolud on selged, kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kahtlustatav või süüdistatav on kannatanuga leppinud KrMS § 203² sätestatud korras, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava ja kannatanu nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks. KrMS § 203¹ lg 6 sätestab, et kui kriminaalmenetluse esemeks on teise astme kuritegu, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära või näeb karistusena ette ainult rahalise karistuse, võib eelnimetatud alustel kriminaalmenetluse lõpetada ja kohustused määrata prokuratuur. Kuna KarS § 121 lg 2 järgi kvalifitseeritavad kuriteod kuuluvad sanktsiooni poolest KrMS § 203¹ lõikes 6 nimetatud määratluse alla, siis on kõikidel vaadeldud juhtudel kriminaalmenetluse lõpetanud leppimise tõttu prokuratuur.

Kriminaalmenetluse lõpetamise aluseks lepitusmenetluses on lepituskokkulepe, mille vormistab lepitaja (Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi osakonna spetsialist). KrMS § 203² lg 3 kohaselt peab lepituskokkulepe sisaldama kuriteoga tekitatud kahju heastamise korda ja tingimusi. LSV kuritegude lepitusmenetluses on aga tegelikult peamine see, et lepituskokkulepe võib sisaldada muid tingimusi, kusjuures kriminaalmenetluse lõpetamisel pannakse süüdlase nõusolekul talle kohustus täita lepituskokkuleppe mõningaid või kõiki tingimusi. Seega on kriminaalmenetluse lõpetamise kõnealuse vormi puhul võimalik panna süüdlasele mitmesuguseid (sageli spetsiifilisi) kohustusi, milliseid süüdlane ise endale lepituskokkuleppes võtab (näiteks *mitte tarbida kanget alkoholi; mitte tarbida kanget alkoholi kannatanuga ühises elukohas; läbida pereteraapia; läbida programm „Kainem ja tervem Eesti“; külastada igakuiselt psühholoogi; jätkata teraapias osalemist doktor L juures; suhelda kannatanuga ainult nende ühise tütre kasvatamise teemal; mitte tülitada kannatanu uut elukaaslast; mitte tülitada pereliikmeid öörahu ajal, s.o kella 22-st õhtul kuni kella 07-ni hommikul; minna koos kannatanu ja nende kahe lapsega puhkusele USA-sse Floridasse*), kusjuures nende täitmise mõju võib probleemse (vägivaldse ja sageli alkoholilembelise) isiku puhul olla vägagi tõhus. Siinkohal tuleb muidugi märkida, et KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu lõpetab menetluse oma määrusega prokuratuur, kuid süüdlasele pandavad kohustused kanduvad määrusesse lepituskokkuleppest, tulenedes seetõttu juriidilisi teadmisi reeglina mitteomavate lepituspoolte ja mingil määral ka lepitaja paremast äranägemisest ning fantaasiast. Seetõttu pannakse süüdlasele leppimisega lõpetamise määrusega sageli (enamasti) kohustusi, mis ei ole küll juriidiliselt korrektsed, kuid prokuröril pole alust oma määruks eirata kohustusi, milles lepituse pooled kokku leppisid ja mida süüdlane endale seeläbi lepituse puhul võtnud on. Vaadeldavates leppimise tõttu lõpetamise määrustes on isikutele enamasti pandud kohustusi, mis on igapähele meist ju panematagi (s.o tulenevad seadusest, eetikareeglitest, moraali- ja kõlblusnormidest) või siis pole lihtsalt objektiivselt mõõdetavad/hinnatavad. Näiteks on süüdlasele tihti pandud *kohustus hoiduda vaimsest*

ja füüsilisest vägivallast kannatanu suhtes või kohustus käituda kannatanu suhtes viisakalt ja lugupidavalt, vältides konflikte, solvanguid ja vägivalda, samuti mitte tülitada kannatanut ebakaines olekus või ka mitte tarvitada alkohoolseid jooke ülemäära jne. Kuigi süüdlasele kohustuseks pandud käitumisviis on sageli iseenesestmõistetav (tuleneb seadusest jne) või pole objektiivselt mõõdetav/kontrollitav (viisakus, lugupidamine või näiteks kategooria „ülemäära“) tuleb siinkohal arvestada lepituse poolte tahet – LSV kuriteo kannatanu soovib üldjuhul, et vägivallast ja alkoholi liigtarvitamisest hoidumise, konfliktide vältimise ning viisaka ja lugupidava käitumise järgimise kohustus oleks ka lepituskokkuleppesse ja selle põhjal koostatavasse kriminaalmenetluse lõpetamise määrukses selgesõnaliselt sisse kirjutatud. Lõpetamise määrukses ei saa prokurör vaidlustada ega kahtluse alla seada süüdlasele lepituskokkuleppega pandavaid käitumisnõudeid, sest see oleks poolte leppimissoovi ja -tahte kitsarinnaline takistamine riigi poolt.

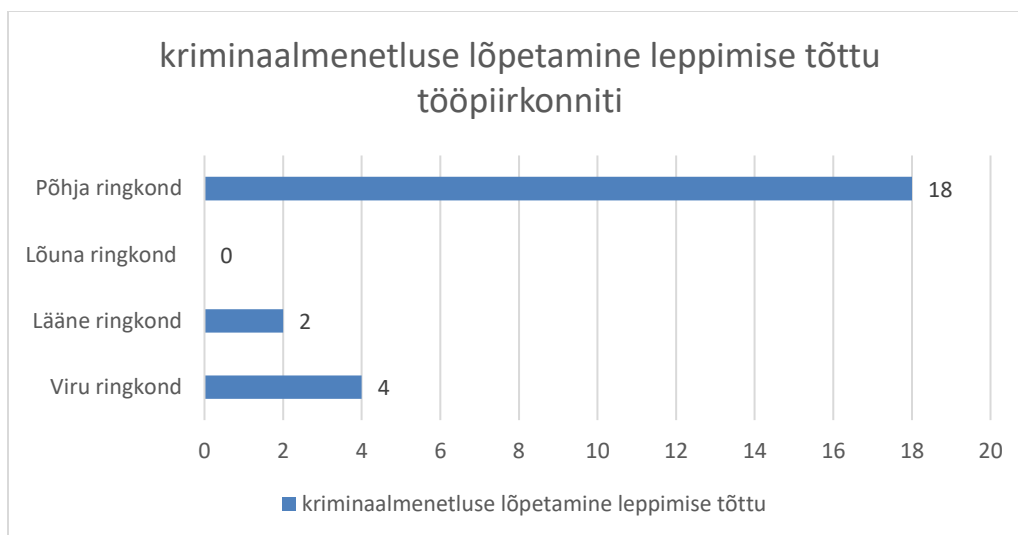
Siiski tuleb silmas pidada seda, et täitmisele kuuluvate kohustustena ei saa kajastuda juba ära tehtu, samuti ei saa kohustusena figureerida asjaolu, et kannatanul pole süüdlasele pretensioone. Näiteks on ühes vaadeldud kriminaalasjas (nr 18231600065) süüdlasele pandud kohustus: „*kahtlustatav on vabandanud kannatanu ees ja kannatanul pole pretensioone kahtlustatava suhtes*“. Nimetatud asjaoluga võib arvestada leppimisega lõpetamisel, kuid kindlasti ei saa tolles määrukses märgitu olla kellegi kohustuseks.

Vaieldamatult positiivsena tuleb esile tõsta aga asjaolu, et lepituse puhul võtavad süüdlased endale sageli kohustuseks pereteraapia või mingi asjakohase sotsiaalprogrammi läbimise.

Kohustuste täitmise tähtaeg ei või seaduse kohaselt ületada kuut kuud. Sealjuures tuleb silmas pidada, et juhul kui süüdlane, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud leppimise tõttu, ei täida talle pandud kohustusi või paneb kuue kuu jooksul pärast menetluse lõpetamist sama kannatanu suhtes toime uue tahtliku kuriteo, võidakse kriminaalmenetlus uuendada.

KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu lõpetamisega päädinud kriminaalasjades süüdlase suhtes vahistamist ega ajutist lähenemiskeeldu ei rakendatud.

Kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 18 (kriminaalasjad nr 18231500008, 18231700001, 18231700013, 18231600029, 18231500047, 18231600065, 18230300002, 18231500097, 18231500120, 18231500158, 18231700159, 18231700178, 18231700188, 18231500048, 18231500098, 18231500135, 18231500194, 18231500006), Viru RP – 4 (kriminaalasjad nr 18233000002, 18244000021, 18233000060, 18233000065), Lääne RP – 2 (kriminaalasjad nr 18257000022, 18267000078), Lõuna RP – 0. Selgelt nähtub antud statistikast, et KrMS § 203¹ alusel leppimise tõttu lõpetatakse menetlust ülekaalukalt kõige enam Põhja RP tööpiirkonnas, seevastu Lõuna RP tööpiirkonnas vaadeldud perioodil leppimise tõttu lõpetatud LSV asju ei olnud.

1.2.4 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse puudumisega

2018.a. jaanuaris alustatud LSV kriminaalmenetlustest, mille puhul oli tegu meeste vägivallaga/väidetava vägivallaga naiste vastu lõpetati 25 kriminaalmenetlust (25% lahendatud LSV kriminaalasjadest) KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse (s.o süüteokoosseisu) puudumisega. Reeglina lõpetati kriminaalmenetlus põhistamata määrusega ja vaid ühel juhul põhistatud määrusega.

KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse puudumisega lõpetatud kriminaalasjades kahtlustatavate suhtes vahistamist ei rakendatud, ajutist lähenemiskeeldu kohaldati 1 kriminaalasjas, 8 kriminaalasjas viidi vägivallatseja sündmuskohalt ära (toimetati politseiasutusse), 17 juhul koostati LSV infoleht. Vägivallatseja eemaldati sündmuskohalt seega ligikaudu 1/3 juhtudel (32%), LSV infoleht koostati enam kui 2/3 juhtudel (68%).

Kõikidel juhtudel teavitatakse kannatanut ohvriabi seaduse sisust ja ohvriabiteenuse või hüvitise saamise võimalustest (kannatanu ülekuulamise protokollis on vastav lõik, millele kannatanu annab allkirja). Ka lähisuhtevägivalla infolehes on vastav alapunkt, kus kannatanu kinnitab oma allkirjaga, et ta kas on nõus või ei ole nõus oma kontaktandmete edastamisega ohvriabitöötajale.

Analüüsitud kriminaalasjades tuleb ette juhtumeid, mil kannatanu oma ütlusi põhimõtteliselt muudab (võtab kahtlustatavale tehtud etteheited tagasi, esitab kahtlustatava kaitseks suunatud uue versiooni vigastuste saamise kohta võrdlemisi ebatõenäolistel asjaoludel, tunnistab end süüdi lausa valeütluste andmises jne). Kannatanu poolset positsiooni muutmist hinnates tuleks arvestada sellega, et lähisuhtevägivalla all kannatav naine on sageli vägivallatseja mõju all, ta võib olla ära hirmutatud, muul moel mõjutatud, tema tahet võib pärssida sõltuvus väidetavast vägivallatsejast – lühidalt, tema ütlustes ei pruugi väljenduda vaba tahe ja tegelik tõde. Praktikas küllaltki levinud on see, et kannatanu lihtsalt loobub ütlustest või hakkab väidetavat vägivallatsejat koguni kaitsma. Alati kui mingi isikuline tõend ära langeb, tuleb uurida, miks see juhtus. Näiteks lähisuhtevägivalla puhul, kui kannatanu oma

ütlusi diametraalselt muudab, ei saa menetleja leppida sellega, et kui kannatanu ei taha rääkida või muudab ütlusi, siis ongi tollel menetlusel lõpp. Tuleb arvestada, et see uus positsioon ei pruugi olla kannatanu vaba tahe. On vaja teha kõik selleks, et tõde välja selgitada. Ja kõigepealt tuleb välja selgitada, miks kannatanu ütlustest loobus, miks ta loobus etteheidetest väidetava vägivallatseja aadressil. Kannatanut tuleb julgustada tõtt rääkima, võib-olla tuleb talle anda aega enese kogumiseks, võib-olla on vaja psühholoogilist nõustamist ja abi, ohvriabi. Igatahes tuleb sellisel juhul arvestada, et ütluste muutmine või ütlustest loobumine ei pruugi kajastada kannatanu vaba tahet, ei pruugi kajastada tõde, tegelikkust, seda, mis toimus.

Muidugi kuulub tõenduslikku baasi reeglina ka muid tõendeid, millega opereerida ja kannatanu ütlus ei ole see ainus ja absoluutne tõend, mida süüdistamisel aluseks võtta, aga kannatanu ütlus, kannatanu tahe seista kannatanu positsioonil ja rääkida tõtt, rääkida asjast just nii, nagu see oli, see on lähisuhtevägivalla puhul väga oluline tõend. Teisi tõendeid ei pruugi alati olla või ei pruugi neid olla piisavalt väidetava süüdlase süüdimõistmiseks.

Samuti on tõendite hindamisel äärmiselt oluline võtta arvesse väidetava vägivallatseja tausta. Kui kahtlustatav on varem karistatud lähedase inimese kehalise väärkohtlemise eest (või on väidetava süüdlase suhtes eelnevalt kohaldatud menetluse lõpetamist otstarbekuse alusel või leppimise tõttu, samuti juhtudel kui isikuga seonduvad mitmed vägivaldsed juhtumid, millele pole üldse õnnestunud anda adekvaatset karistusõiguslikku hinnangut ja faktid on vaid vastavates andmebaasides registreeritud), siis tuleb tõendite hindamise juures seesuguse asjaoluga muidugimõista arvestada, seda eriti siis, kui on tegemist n-ö sõna sõna vastu olukorraga (kannatanu heidab kahtlustatavale ette väärkohtlemist, kahtlustatav eitab seda).

Rinnakaamerate kasutamist kõnealuse 25 kriminaalasja menetluses kriminaaltoimikute läbivaatamisel analüüsi läbiviija paraku ei täheldanud. Siinkirjutaja on seisukohal, et sündmuskoha fikseerimine on lähisuhtevägivalla juhtumite puhul esmatähtis, sest sellega on võimalik säästa kannatanuid. Kui kohale saabunud politseipatrullile avanenud vaatepilt on (rinna)kaameraga videosalvestatud, ei olegi kannatanul vajadust kõike uuesti põhjalikult kirjeldada ja seeläbi justkui uuesti läbi elada. See hoiab ära kuriteo ohvriks langenud kannatanu hilisema nn taasohvristamise kriminaalmenetluse käigus. Samuti on videosalvestis olukorra objektiivne jäädvustus (jääv ja muutumatu), mis võtab ära võimaluse mõjutada kannatanut muutma toimumu kirjeldust süüdlase huvides, on selle mõjutamise taga siis süüdlane ise või keegi teine tema huvides tegutsev isik.

Kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 199 lg 1 p 1 järgi kriminaalmenetluse aluse (s.o süüteokoosseisu) puudumisega kohaldati lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjades tööpiirkonniti järgnevalt: Põhja RP – 9 kriminaalasja (54 alustatud kriminaalasjast, 17%), Viru RP – 5 kriminaalasja (23 alustatud kriminaalasjast, 22%), Lääne RP – 7 kriminaalasja (20 alustatud kriminaalasjast, 35%), Lõuna RP – 4 kriminaalasja (13 alustatud kriminaalasjast, 31%). Seega on kriminaalmenetluse aluse puudumisega (n-ö koosseisuta) lõpetamiste osakaal kõige väiksem Põhja RP tööpiirkonnas ja pisut suurem Viru RP tööpiirkonnas, seevastu Lääne RP ja Lõuna RP tööpiirkondades ületab see näitaja Põhja RP oma praktiliselt kahekordselt. Esitatud arvudest nähtub, et Lõuna RP ja eelkõige Lääne RP tööpiirkondades lõpetati aluse puudumise tõttu praktiliselt koguni kolmandik alustatud LSV kriminaalasjadest.

Olles tutvunud kriminaalasjade materjalidega ja täiendavalt ära kuulanud menetlusi juhtinud prokuröride kaalutlused (riigiprokurör palus menetlust juhtinud prokuröridelt täiendavaid selgitusi), leiab analüüsi koostaja, et 24 juhul on kriminaalmenetluse lõpetamine olnud seaduslik ja põhjendatud. Ühes kriminaalasjas (nr 18284000032) on kriminaalmenetluse lõpetamise määrus Riigiprokuratuuri poolt 29.01.2019.a. seisuga tühistatud:

- Kriminaalasi nr 18284000032 (Põhja RP). Kriminaalmenetlust alustati 24.01.2018.a. Esimesel ülekuulamisel 24.01.2018.a. kirjeldas kannatanu põhjalikult ja üksikasjaliselt enda väidetavat väärkohtlemist elukaaslase poolt. Sealjuures kirjeldas naine detailselt, kuidas mees teda konkreetsel kuupäeval väidetavalt ohjeldamatult rusikatega peksis, kätega väänas, kägistas ja juustest tiris, tekitades füüsilist valu ja ulatuslikke tervisekahjustusi. Mingil hetkel kaotas kannatanu enese sõnul ka teadvuse. Naise väitel oli pärast peksmist korteris verd „igal pool diivanil ja põrandal“ ja mees sundis naist verd ära koristama. Oma seisundit peksule järgnenud hommikul kirjeldas naine järgmiselt: terve keha valutas, ta ei suutnud end liigutada, üle terve keha sinikad, täpsemalt rindkerel, lõualuu piirkonnas, ülahuulel, kõhu piirkonnas, mõlemal säärel, samuti marrastused jalalabadel, väänatud jalg põlvest valulik ja paistes. Kaks päeva peale väidetavat peksmist õnnestus naisel enese sõnul korterist lahkuda ja pärast Tallinnast Viljandisse sõitmist pöördus ta kolmandal päeval meditsiiniabi poole, kus fikseeriti vigastused (selja alaosa ja vaagna põrutus, peapiirkonna hulgivigastused, rindkere pindmised hulgivigastused, öla- ja ölavarrepõrutus, jalaosade põrutus, kehapiirkondade muud pindmised vigastused). Seejärel pöördus naine politseisse, kus koostati LSV infoleht, millest nähtuvalt isik nõustus oma kontaktandmete edastamisega ohvriabitöötajale. Teisel ülekuulamisel jäi kannatanu oma esialgsete ütluste juurde ja kinnitas neid.

07.02.2018.a. kannatanu täiendaval ülekuulamisel (ütlused napilt kümnel real) avaldas naine, et tegi teadvalt valeavalduse elukaaslase vastu ja tegelikult ei ole see kannatanut peksnud. Temal fikseeritud vigastusi ei ole kannatanu sõnul tekitanud elukaaslane. Kannatanu ei mäleta kuidas vigastused tekkisid, kuid kindlasti ei tekitanud neid mees. Naine loobus oma esialgsetest ütlustest (*KANNATANU: „Käisime õhtul elukaaslasega baaris ning järgmisel päeval kodus ärgates olid minul need vigastused. Need võisid ka kukkudes tekkida. Elukaaslane ei mõjutanud mind ütlusi muutma, ma soovin ise vabatahtlikult avaldada, et tegin valeavalduse, andsin valeütlusi ja olen valmis oma tegude eest vastutama.“*)

Samal päeval (s.o 07.02.2018.a.) kriminaalasja menetlus lõpetati põhistamata määrusega KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel ja alustati menetlust uues kriminaalasjas nr 18231600303, milles kahtlustatavaks KarS § 320 järgi (valeütluste andmine) oli nüüd omakorda kannatanu (s.o naine).

Kriminaalasja nr 18284000032 menetlust juhtinud ja kriminaalmenetluse lõpetamise määruse kinnitanud prokuröri täiendavast selgitusest nähtub, et kuna kannatanu oma täiendaval ülekuulamisel täielikult välistas vigastuste tekitamise kahtlustatava poolt ja kannatanu esialgsetest ütlustest ei nähtunud ka võimalikke tunnistajaid, siis ei näinud prokurör võimalust tõendada kahtlustatava süüd ning sellest lähtuvalt kinnitas kriminaalmenetluse lõpetamise määruse.

15.02.2018.a. lõpetas prokurör uues kriminaalasjas nr 18231600303 menetluse naise suhtes KrMS § 202 järgi (oportuuniteediga, kohustusega maksta 250 eurot riigituludesse kuu aja jooksul).

Hiljem on kannatanu menetlusväliselt (teleajakirjanduses) selgitanud, et ütlusi muutis ta mehe (s.o kahtlustatava) nõudmisel ja ähvardusel.

Kannatanut väidetavalt peksnud mehe suhtes on (oli ka vaadeldaval ajal) menetluses veel üks kriminaalasi, milles isikut kahtlustatakse oma endise elukaaslase (teise naisterahva) korduvas löömises, samuti on sama mehe osas varasematel aastatel lõpetatud mitmed LSV-vägivallaga seotud kriminaalasjad (kusjuures üks just seetõttu, et mehe tookordne elukaaslane keeldus ütluste andmisest) ning registreeritud sündmusi, milliste puhul sama mees oli lähisuhtes vägivaldne oma erinevate elukaaslaste vastu (sealhulgas vähemalt ühe seesuguse sündmuse puhul oli politsei reaktsioon vägivallateole mitteametlik).

Kriminaalasjas nr 18284000032 kogutud tõenditele tuginedes on alust märkida, et kriminaalmenetluse lõpetamine kahtlustatava suhtes menetluse aluse puudumise tõttu on käesoleval juhul põhjendamatu ja kriminaalmenetluse lõpetamise määrus on Riigiprokuratuuri poolt 29.01.2019.a. seisuga tühistatud. Ühtlasi on tühistatud kriminaalasjas nr 18231600303 tehtud prokuröri määrus, millega naise suhtes lõpetati menetlus KrMS § 202 järgi otstarbekuse kaalutlusel (nn valeütluste andmise küsimuses).

1.2.5 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalmenetluse lahenemine lõpetamisega KrMS § 199 lg 1 p 6 (kahtlustatava parandamatu haigestumine) ja KrMS § 200¹ järgi (kuriteo toimepanija tuvastamatus)

2018.a. jaanuaris alustatud LSV kriminaalmenetlustest, mille puhul oli tegu meeste vägivallaga naiste vastu, lõpetati 1 kriminaalmenetlus KrMS § 199 lg 1 p 6 järgi (1% lahendatud LSV kriminaalasjadest) ja 1 kriminaalmenetlus KrMS § 200¹ lg 1 alusel (1% lahendatud LSV kriminaalasjadest). Kuna tegemist oli mõlemal juhul vaid ühe kriminaalasjaga, siis üldistavate analüütiliste järelduste tegemine nende pinnalt ei olnud võimalik.

- Kriminaalasi nr 17231502496 (Põhja RP). Kriminaalmenetlust alustati kannatanu suulise avalduse alusel, mille kohaselt tuli naisele kallale endine elukaaslane (nimetatud oli konkreetne isik nime ja isikukoodiga). Kannatanu sõnul tundis ta selle kallaletungi läbi füüsilist valu, nähtavad vigastused puudusid. Ülekuulamisel selgitas kannatanu, et oli kodus ja tähistas vana aasta lõppu ning alkoholi jooke tõttu ei mäleta, mis kodus juhtus ja seetõttu midagi öelda ei oska. Kannatanu palus kriminaalmenetluse lõpetada. Prokurör lõpetas kriminaalmenetluse põhjendamata määruisega KrMS § 200¹ lg 1 alusel kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu. Siinkirjutaja arvates võib olla tegemist eksitusega ja asjakohane lõpetamise alus pidanuks olema KrMS § 199 lg 1 p 1 (kriminaalmenetluse aluse puudumine). LSV kuritegudega seotud kriminaalmenetluses on täideviija tuvastamatusega lõpetamine siiski suhteliselt küsitav, kõnealuse kaasuse puhul aga ilmselt ebaõige.

Menetluse lõpetanud prokuröritelt selgitust küsida ei olnud võimalik, kuna isik ei tööta enam prokuratuuris. Vanemprokuröri arvates peab KrMS § 200¹ lg 1 alusel lõpetamise näol olema tegemist eksitusega.

- Kriminaalasi nr 18233000005 (Viru RP). Kannatanu sõnul hammustas mees teda käest. Kannatanu kutsus välja politsei. Ülekuulamisel palus kannatanu oma meest mitte kriminaalvastutusele võtta, kuna tegemist on haige inimesega. Prokurör lõpetas kriminaalmenetluse põhistamata määrusega, tuues siiski lühidalt välja põhistuse – kriminaalmenetluse käigus on tuvastatud asjaolu, et isik põeb parandamatult rasket haigust, mistõttu on põhjendatud tema osas kriminaalmenetluse lõpetamine KrMS § 199 lg 1 p 6 alusel, kuna haiguse tõttu ei ole ta võimeline kriminaalmenetluses osalema ega karistust kandma.

1.2.6 Meeste poolt naiste vastu toime pandud lähisuhtevägivallakuritegude kriminaalasjad, millised on 2018.a. jaanuaris alustatud ja 01.12.2018.a. seisuga endiselt menetluses

2018.a. jaanuaris lähisuhtevägivallakuritegudes KarS § 121 lg 2 p 2 järgi alustatud 110 kriminaalmenetlusest, mille puhul oli tegu meeste vägivallaga/väidetava vägivallaga naiste vastu, olid 01.12.2018.a. seisuga 10 kriminaalasja (9%) menetluses, sealhulgas Põhja RP – 8 (kriminaalasjad nr 17231701437, 18231500005, 18231500174, 18231600108, 18231500042, 18231500044, 18231500166 ja 18231700183), Viru RP – 1 (kriminaalasi nr 18233000069), Lääne RP – 1 (kriminaalasi nr 18257000030), Lõuna RP – 0.

2. Lähisuhtevägivalla juhtumite registreerimise ja LSV juhtumitele reageerimise kontroll 2018.a. augustis

2.1 Kontrolli eesmärk ja läbiviimise aeg ning metoodika

2018.a. augustis ja septembris kontrollisid ringkonnaprokuratuurid oma tööpiirkondade politseiasutuste tegevust lähisuhtevägivalla juhtumite registreerimisel ja kõnealustele juhtumitele reageerimisel.

2.1.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur

Põhja RP juhtivprokurör Taavi Pern ja vanemprokurör Andra Sild viisid Põhja prefektuuri politseijaoskondades läbi LSV infolehtede kontrolli, mille eesmärgiks oli tuvastada, kas LSV juhtumitele reageeriti sobivalt ning kas politseile laekunud info alusel võeti vastu õige menetlusotsus. Kontrolli käigus tutvuti LSV infolehtedega ajavahemikust 20.-27.08.2018.a. Prokurörid käisid kõiki dokumente kontrollimas vahetult politseijaoskondades. Kontrolliti paberil patrulli- ja LSV infolehti, samuti lasti anda ülevaate sellest, kas ja kuidas kajastub sama info andmebaasides. Vajadusel lasti teha MIS päringuid.

Politseid (ja ka vastava valdkonna ringkonnaprokuröre) kontrolli teostanud prokurörid kontrollimise kavast ei informeerinud, seega ei saanud neil olla võimalust ettevalmistusteks. Sellegipoolest oli absoluutset üllatuskontrolli võimalik teha vaid Ida-Harju PJ-s, kuhu teatati hommikul kell 9, et poole tunni pärast tullakse prokuratuurist LSV valdkonda kontrollima. Kuivõrd tööpiirkonna politseijaoskonnad

on muu Eestiga võrreldes proportsionaalselt suuremad, ei olnud prokuratuuril ajalise ressursi puudusel võimalik analoogset üllatuskontrolli läbi viia samal päeval teistes jaoskondades ja neile teatati prokuratuuri tulekust ette järgmistel kontrollipäevadel.

2.1.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur

Lõuna RP kontrollis 2018.a. septembris erinevatel kuupäevadel patrullilehti, mis olid Lõuna prefektuuri tööpiirkonnas koostatud ajavahemikul 20.-26.08.2018.a. Kontrolli eesmärgiks oli saada ülevaade kriminaalmenetluste alustamise põhimõtetest, võimalike kannatanute kohtlemisest ja meetmetest, mida lisaks kriminaalmenetlusele lähisuhtevägivalla juhtumite puhul veel rakendatakse.

Kontrolli teostati kolmes Lõuna RP tööpiirkonnas asuvas politseijaoskonnas ja kontrolli viisid läbi juhtivprokurör Kairi Kaldoja ning vanemprokurörid Kretel Tamm ja Toomas Liiva.

Tartu PJ-s käisid kontrollivad prokurörid vahetult kohal. Eelmisel päeval enne kontrollkäiku informeeriti politseid prokuratuuri vajadusest vaadata 20.-26.08.2018.a. patrullilehti ja seda just LSV kontekstis (kontrollida ka infolehtede täitmist). Kohapeal said kontrollijad ALIS-est ülevaate, millised sündmused aset leidsid, kas LSV infoleht täideti, kas menetlust alustati või mitte. Kõik need sündmused, milles menetlust ei alustatud, vaadati prokuröride poolt üle, samuti paluti selgitusi, miks LSV sündmuste arv ei võrdu alati LSV infolehtede arvuga.

Kagu PJ ja Viljandi PJ operatiivaruanne eelmise ööpäeva juhtumitest laekub ringkonnaprokuratuuri vastava osakonna vanemprokurörile Toomas Liivale igal hommikul. Aruanne sisaldab kõiki vastavate jaoskondade politseipatrullide reageeringuid sündmustele. Selleks, et säiliks n-ö „üllatusmoment“ võttis vanemprokurör tagantjärele vaatluse alla prokuratuuri poolt valitud nädala politseilistes tegevustes. Kontrollides operatiivaruandes kirjeldatud sündmusi, mis sisuliselt on patrullilehtede kokkuvõtted, selekteeris vanemprokurör sündmuse kirjelduste järgi välja võimalikud LSV juhtumid. Seejärel esitas vanemprokurör selekteeritud juhtumid vastavate piirkondade menetlusgruppide juhtidele täiendavate selgituste saamiseks. Peale selgituste saamist kontrollis vanemprokurör veelkord tema poolt selekteeritud juhtumeid ja kõrvutas neid politseist saadud vastustega.

Füüsiliselt kontrolli teostanud prokurörid kõiki patrullilehti paberilt ei lugenud, kuivõrd aga need on kõik dokumenteeritud, siis sisuliselt tutvusid prokurörid kõigiga ning juhtivprokuröri hinnangul oli üllatusmoment kindlasti olemas.

2.1.3 Viru Ringkonnaprokuratuur

Viru RP kontrollis 2018.a. augustis patrullilehti ja LSV infolehti, mis olid koostatud Ida prefektuuri tööpiirkonnas Narva PJ-s ajavahemikul 11.-12.08.2018.a., Rakvere PJ-s ajavahemikul 29.07-05.08.2018.a. ning Jõhvi PJ-s ajavahemikul 06.-12.08.2018.a. Kontrolli eesmärgiks oli hinnata juhtumite lahendamise adekvaatsust.

Kontrolli viisid läbi vanemprokurörid Sirje Merilo ja Maarja Germann, kes tutvusid patrullilehtede ja LSV infolehtedega vahetult politseijaoskondades. Vanemprokurörid võrdlesid neile esitatud patrullilehti ja LSV infolehti samal perioodil ALIS-es registreeritud juhtumitega, mille alusel sai teha järelduse, kuivõrd adekvaatne oli reageering juhtunule ja juhtumi lahendus.

Faktiliselt toimus kontrolli läbiviimine Narvas nii, et hommikul enne kontrollkäigu algust informeeris vanemprokurör politseid, et tuleb jaoskonda kohale ja soovib näha kõiki patrullilehti ja LSV infolehti konkreetse ajavahemiku kohta. Seejärel suundus vanemprokurör politseijaoskonda, kus vahetult kontrollis kõiki küsitud dokumente. Vanemprokuröri hinnangul oligi tegemist reaalse nn välkkontrolliga.

Rakvere PJ ja Jõhvi PJ puhul informeeris vanemprokurör kontrollile eelnenud nädala reedel, et tuleb esmaspäeval jaoskonda ja soovib näha kõiki patrullilehti ja LSV infolehti kogu eelnenud nädala kohta.

2.1.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur

Lääne RP kontrollis ajavahemikus 01.-10.08.2018.a politseile saabunud LSV teadete ja pöördumiste MIS-is registreerimist, politseipatrulli teenistuslehtede (patrullilehtede) ja LSV infolehtede täitmist, liikumist ja järelkontrolli tegemist, kriminaalmenetluse alustamist või alustamata jätmist. Oluline oli teha kindlaks, kas politsei reageerib kõigile võimalikele kuriteoadetetele (sh LSV infolehtedes sisalduvale võimalikule kuriteoteabele) adekvaatselt. Kontrolli eesmärgiks oli saada ülevaade kriminaalmenetluse alustamise põhimõtetest, LSV infolehe täitmise põhimõtetest, võimalike kannatanute kohtlemisest ja meetmetest, mida lisaks kriminaalmenetlusele lähisuhtevägivalla juhtumi puhul rakendatakse, sh järelkontroll ning lastekaitsele teatamine.

Lääne RP Pärnu osakonna tööpiirkonnas on kaks politseijaoskonda (Pärnu PJ ja Kuressaare PJ) ning Rapla osakonna tööpiirkonnas neli politseijaoskonda (Rapla PJ, Paide PJ, Haapsalu PJ ja Kärbla PJ). LSV kontroll viidi läbi 2018.a. augusti lõpus ja septembris vanemprokuröride poolt kõikides politseijaoskondades ja sealjuures etteteatamiseta. Kontrolli teostanud prokurörid käisid politseijaoskondades kohapeal tutvumas patrull-lehtede, LSV infolehtede ning MIS-i kannetega, samuti tutvuti politsei poolt elektrooniliselt saadetud andmetega. Andmed kriminaalmenetluste kohta võeti PRIS-st.

Tööülesande läbiviimiseks kaasas Lääne RP Pärnu osakonna vanemprokurör Gardi Anderson ka LSV juhtumitega tegelevad prokurörid (ringkonnaprokurör Merry Tiituse ja abiprokurör Eliisa Sommeri). Läbi vaadati kõik vähegi LSV alla minevad sündmused patrullilehtedel, LSV lehtedel, häirekeskusele tehtud kõned ning Pärnu haigla aruanne sama perioodi kohta.

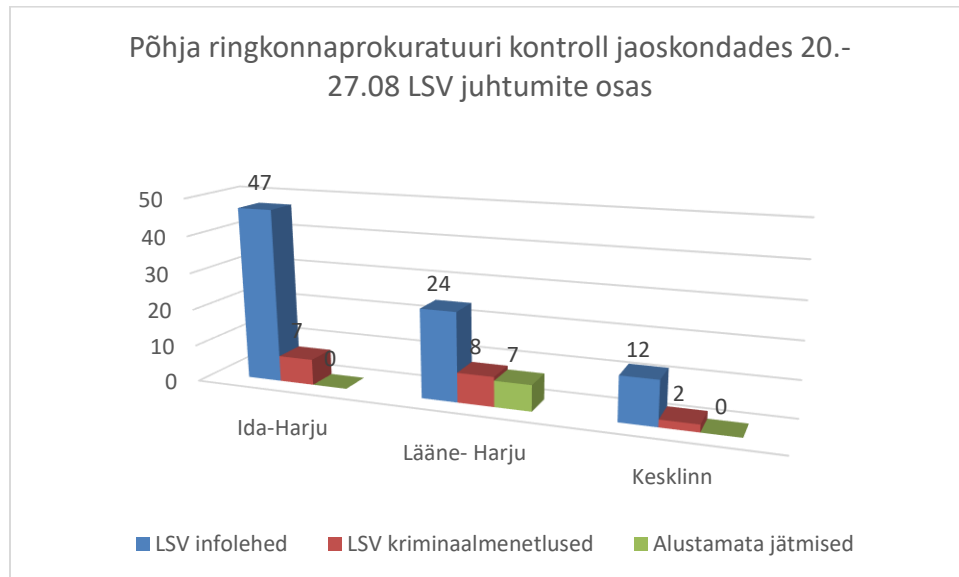
Lääne RP Rapla osakonna vanemprokurör Ülle Saar tutvus politseist elektrooniliselt saadetud dokumentidega ning vahetult politseijaoskondades kohapeal patrull-lehtede ja LSV infolehtedega ning seejärel kohtus koos juhtivprokuröriga kõikide politseijaoskondade juhtide ning LSV eest vastutava ametnikuga. Politseile ei olnud eelnevalt kontrolli aeg ja kontrollitav vahemik teada.

2.2 Kontrolli käigus tuvastatud asjaolud ja kontrollitud perioodil alustatud kriminaalasjade lahendamine

2.2.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur

Põhja RP viis oma tööpiirkonna politseijaoskondades läbi LSV juhtumite kontrolli perioodil 20.-27.08.2018.a. ja selle käigus kontrolliti kokku **83 LSV infolehte** (Ida-Harju PJ – 47, Lääne-Harju PJ – 24 ja Kesklinna PJ – 12).

Kõnealuste juhtumite puhul oli kriminaalmenetlus alustatud kokku 17 korral (Ida-Harju PJ – 7, Lääne-Harju PJ – 8, Kesklinna PJ – 2). Järelekontrollide tulemusel alustati veel 2 kriminaalasja (Ida-Harju PJ – 1 ja Kesklinna PJ – 1). Seega on kontrollitud perioodil registreeritud LSV juhtumite puhul alustatud kokku 19 kriminaalasja. Kriminaalmenetluse alustamata jätmise vormistati 7 korral, kusjuures kõik need Lääne-Harju PJ-s.

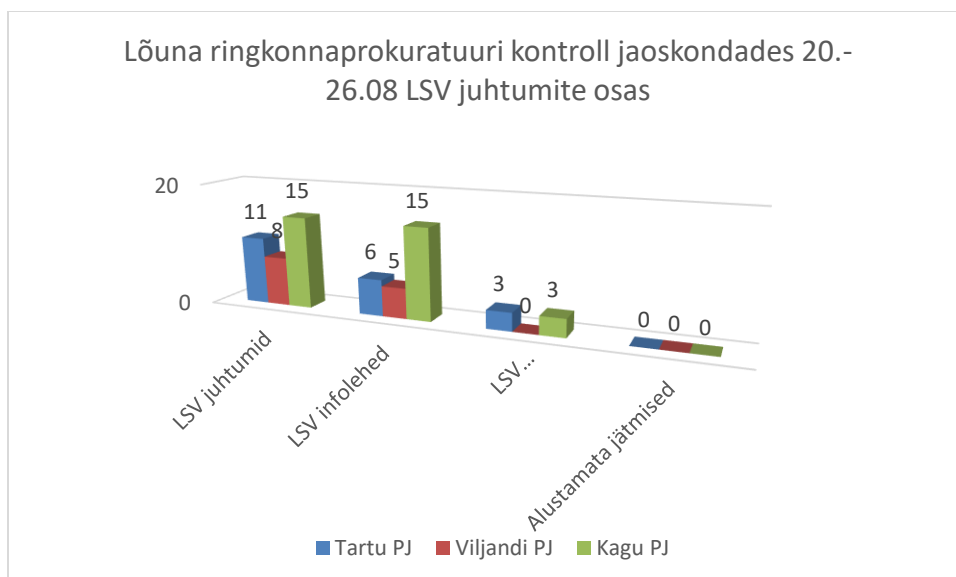
Alustatud kriminaalasjadest oli 20.12.2018.a. seisuga lahendatud otstarbekuse või leppimisega 4 (kriminaalasjad nr 18231501669, 18231501703, 18231501719 ja 18231601882).

KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel (kriminaalmenetluse aluse puudumisega) oli 20.12.2018.a. seisuga lõpetatud 4 (kriminaalasjad nr 18231501648, 18231501650, 18231701757 ja 18231701715), menetluses oli 11 (kriminaalasjad nr 18231501646, 18231501709, 18231501725, 18231701758, 18231701812, 18231701769, 18231701782, 18231701789, 18231701811, 18231601854 ja 18231602089), kusjuures neist 4 kriminaalasjas oli prokurör koostanud lepitusmenetluse rakendamise määruse.

Ülejäänud 57 LSV juhtumit on registreeritud, kriminaalmenetluse alustamist või alustamisest keeldumist ei toimunud. Kontrolli teostanud ametnike sõnul ei sedastatud neil juhtudel kuriteo tunnuseid.

2.2.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur

Lõuna RP viis oma tööpiirkonna politseijaoskondades läbi LSV juhtumite kontrolli perioodil 20.-26.08.2018.a. ja selle käigus kontrolliti kokku **34 LSV juhtumit** (Tartu PJ – 11, Viljandi PJ – 8 ja Kagu PJ – 15).), sealhulgas 26 juhul täideti ka LSV infolehed (Tartu PJ – 6, Viljandi PJ – 5, Kagu PJ – 15 ehk kõikidel juhtumitel). Kõnealuste juhtumite puhul oli kriminaalmenetlus alustatud kokku 6 korral (Tartu PJ – 3, Viljandi PJ – 0, Kagu PJ – 3). Kriminaalmenetluse mittealustamisi ei tehtud.

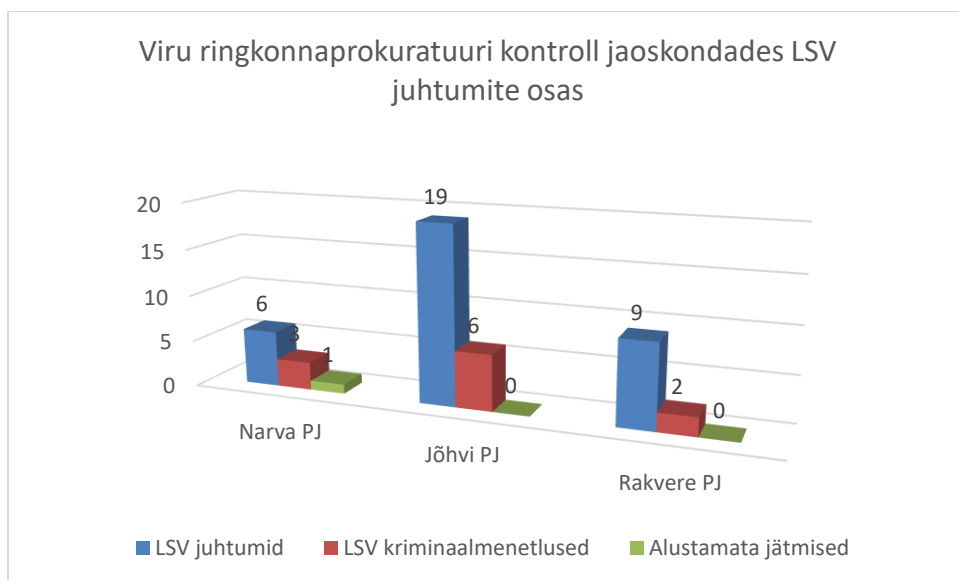

Alustatud kriminaalasjadest oli 20.12.2018.a. seisuga lahendatud süüdimõistva kohtuotsusega 3 (kriminaalasjad nr 18261000795, 18261000779 ja 18278001579), kusjuures kõikidel juhtudel karistati süüdlasi kokkuleppemenetluses KarS § 74 alusel tingimisi ja ühel juhul määrati KarS § 75 lg 2 alusel lisakohustused (alkoholikeeld ja kohustus osaleda sotsiaalprogrammis). 3 kriminaalasja (nr 18261000786, 18278001580 ja 18278001533) on menetluses, kusjuures neist 1 on kokkuleppega ootel kohtumenetluses (lepiti kokku reaalses vangistuses) ja 1 kriminaalasjas on prokurör koostanud lepitusmenetluse rakendamise määruse.

Ülejäänud 28 LSV juhtumit on registreeritud, kriminaalmenetluse alustamist või alustamisest keeldumist ei toimunud. Kontrolli teostanud ametnike sõnul ei sedastatud neil juhtudel kuriteo tunnuseid.

2.2.3 Viru Ringkonnaprokuratuur

Viru RP viis oma tööpiirkonna politseijaoskondades läbi LSV juhtumite kontrolli Narvas perioodi 11.-12.08.2018.a., Jõhvis perioodi 06.-12.08.2018.a. ja Rakveres perioodi 29.07-05.08.2018.a. ning selle käigus kontrolliti kokku **34 LSV juhtumit** (Narva PJ – 6, Jõhvi PJ – 19 ja Rakvere PJ – 9). Kõnealuste juhtumite puhul oli kriminaalmenetlus alustatud kokku 11 korral (Narva PJ – 3, Jõhvi PJ – 6 ja Rakvere PJ – 2). Kriminaalmenetluse mittealustamisi tehti 1 ja seda Narva PJ-s.

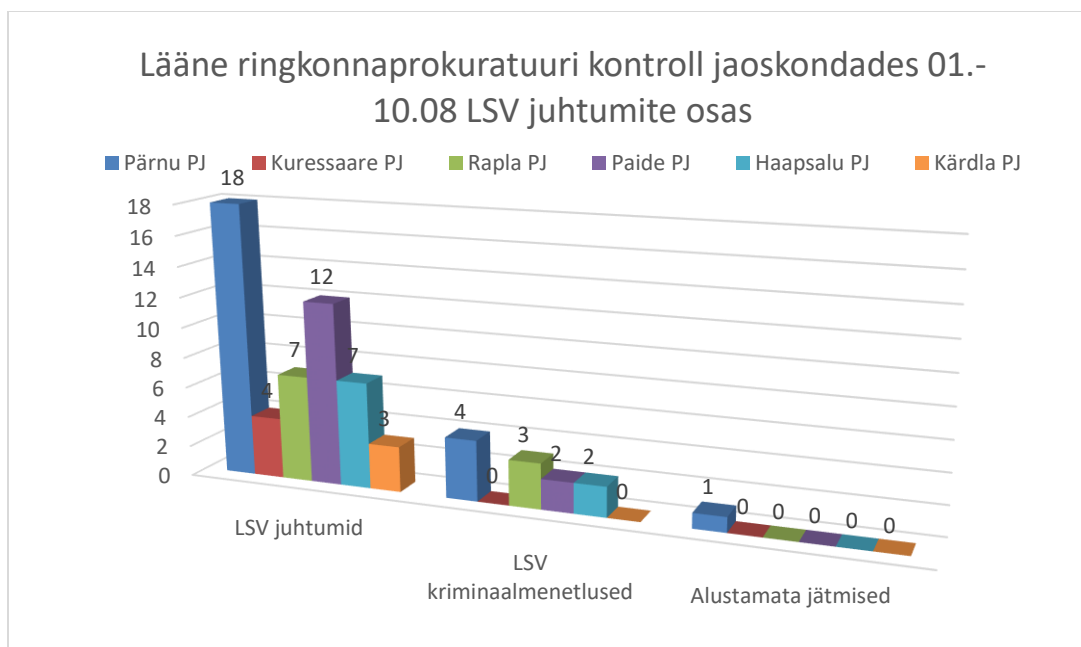

Alustatud kriminaalasjadest oli 20.12.2018.a. seisuga lahendatud süüdimõistva kohtuotsusega 2 (kriminaalasjad nr 18259000524 ja 18259000513), kusjuures süüdlasi karistati mõlemal juhul kokkuleppemenetluses KarS § 74 alusel tingimisi ja määrati KarS § 75 lg 2 alusel lisakohustused (alkoholikeeld ja kohustus osaleda sotsiaalprogrammis), ja leppimisega lõpetatud 2 (kriminaalasjad nr 18244000719 ja 18244000722). 7 kriminaalasja (nr 18233001034, 18233001039, 18233001044, 18244000733, 18244000803, 18244000797 ja 18244000726) on menetluses.

Ülejäänud 22 LSV juhtumit on registreeritud, kriminaalmenetluse alustamist või alustamisest keeldumist ei toimunud. Kontrolli teostanud ametnike sõnul ei sedastatud neil juhtudel kuriteo tunnuseid.

2.2.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur

Lääne RP viis oma tööpiirkonna politseijaoskondades läbi LSV juhtumite kontrolli perioodi 01.-10.08.2018.a. ning selle käigus kontrolliti kokku **51 LSV juhtumit** (Pärnu PJ – 18, Kuressaare PJ – 4, Rapla PJ – 7, Paide PJ – 12, Haapsalu PJ – 7 ja Kärdla PJ – 3). Kõnealuste juhtumite puhul oli kriminaalmenetlus alustatud kokku 11 korral (Pärnu PJ – 4, Kuressaare PJ – 0, Rapla PJ – 3, Paide PJ – 2, Haapsalu PJ – 2 ja Kärdla PJ – 0). Kriminaalmenetluse mittealustamisi tehti 1 ja seda Pärnu PJ-s.

Alustatud kriminaalasjadest oli 20.12.2018.a. seisuga lahendatud süüdimõistva kohtuotsusega 6 (kriminaalasjad nr 18267000703, 18251000235, 18270000308, 18270000302, 18251000148 ja 18257000218), kõik kokkuleppemenetluses, kusjuures 1 juhul karistati süüdlast reaalse vangistusega (tegu oli katseajal), 2 juhul karistati süüdlast KarS § 74 alusel tingimisi ja määrati KarS § 75 lg 2 alusel lisakohustus (osaleda sotsiaalprogrammis), 2 juhul asendati vangistus üldkasuliku tööga koos lisakohustusega mitte tarvitada alkoholi ning 1 juhul karistati süüdlast tingimisi KarS § 73 alusel. 5 kriminaalasja (nr 18267000701, 18267000706, 18267000711, 18270000307 ja 18257000225) on menetluses.

Ülejäänud 39 LSV juhtumit on registreeritud, kriminaalmenetluse alustamist või alustamisest keeldumist ei toimunud. Kontrolli teostanud ametnike sõnul ei sedastatud neil juhtudel kuriteo tunnuseid.

2.3 Ringkonnaprokuratuurides koostatud kontrollaktides antud hinnang kontrolli tulemustele

2.3.1 Põhja Ringkonnaprokuratuur

Kontrollaktis tehti järelalus, et võimaliku LSV-ga seotud sündmused on kõikides külastatud politseijaoskondades dokumenteeritud korralikult ning kõigis politseiüksustes on tagatud sündmustele järelkontroll.

Leiti, et Lääne-Harju PJ poolne sündmustele reageerimise praktika erineb tuntavalt Ida-Harju PJ ja Kesklinna PJ omast. Nii võetakse Lääne-Harju PJ-s juhul, kui algse väljakutse sisu viitab kuriteole, alati vastu otsus menetluse alustamise või mittealustamise osas. Sarnaste juhtumite puhul reageerivad nii Ida-Harju PJ kui Kesklinna PJ vaid politsei poolse järelkontrolliga. Kui Lääne-Harju PJ-s esinenud LSV väljakutsetele reageerimiste puhul ei olnud prokuratuuri hinnangul täiendavat seisukohta menetluse alustamise või mittealustamise osas vaja vastu võtta mitte ühelgi

juhul 24-st, siis Kesklinna PJ registreeritud sündmustest saanuks kaaluda menetluse alustamist 4 juhul, Ida-Harju PJ puhul 7 juhul.

Menetlusotsustega seotud küsimustes peab politseijaoskondade praktikat suunama prokuratuur. Seetõttu tuleb ringkonnaprokuröridel kokku leppida ühises menetluspraktikas vaidlusalustele sündmustele reageerides. Aktis väljendatud hinnangul tuleb menetluste alustamata jätmist/alustamist alati kaaluda juhtudel, kui kuriteoteles (nt kõnes häirekeskusesse) on selgeid viiteid võimalikule kuriteole. Oluline on see, et võimalikule kannatanule oleks tagatud võimalus temaga seotud sündmuse lahendamise käiku kontrollida ning vajadusel ka sündmuse osas tehtud otsust vaidlustada.

Kontrollaktis on välja toodud politseijaoskondade erinev praktika KOV ning ohvriabi teavitamisel sündmustest. Nii edastab Lääne-Harju PJ KOV-le või lastekaitsele huvipakkuva sündmuse kohta teabe märgukirjana, mis eeldab kirja adressaatidelt alati märgukirjale reageerimist ning ei anna võimalust pelgalt info teadmiseks võtmiseks. Ida-Harju PJ-s ning Kesklinna PJ-s kasutavad menetlejad lastekaitsele info edastamiseks pealkirjana nii „teatist“ kui „märgukirja“ ning eeldavad enamasti, kuid mitte alati, tagasiside andmist.

Kokkuvõttes oli kontrolliakti koostajate hinnangul reageeritud LSV-na määratletud väljakutsetele kohaselt. Siiski leidis registreeritud juhtumite seas selliseid, millisel viisil reageerimist tuleks tulevikus vältida:

Kesklinna PJ. Juhtum nr 2315,18,0005146. Politseijaoskonda pöördus naine, kelle sõnul on tema sõbranna kannatanud lähisuhte vägivalda all. Väidetavalt on sõbranna keha tervikuna sinikaid täis ning ta on Tallinnast lahkunud Pärnusse. Sündmusele reageeriti tavapärase järelkontrolliga.

Ida-Harju PJ. Juhtum nr 3100,18,0470820. Sündmuse kirjelduse kohaselt on endine mees peksnud oma 1,5 a ja 2 last. Kuigi sündmusele on reageeritud järelkontrolliga ja kummutatud väited laste ründamise kohta, tulnuks prokuratuuri hinnangul nii olulistele etteheidetele ometi reageerida vähemalt menetluse alustamise otsustamisega.

Ida-Harju PJ. Juhtum nr 3100,18,0472962. Elukaaslaste vaheline tüli, mille käigus on kohal käinud ka kiirabi, kellele naine kaebas kehavigastuste tekitamist. Järelkontrolli käigus pole kiirabisse pöördumise fakti tuvastatud. Seega jääb võimalus, et nimetatud fakti ei selgitatud välja

Kokkuvõttes võib aga öelda, et sellised sündmused on pigem erandlikud. Juhtudel, kui sündmuskohal viibinud politseinikud on fikseerinud mingil viisil vägivalda kasutamise avaldaja suhtes, on koheselt alustatud ka kriminaalmenetlust (välja arvatud Lääne-Harju PJ-s registreeritud sündmused, kus on põhjendatult jäetud menetlus alustamata).

2.3.2 Lõuna Ringkonnaprokuratuur

Tartu PJ osas tõi kontrolliakti koostaja välja, et osade LSV juhtumite puhul ei täidetud LSV infolehti, mistõttu politsei lubas kontrolli LSV infolehtede täitmise üle tõhustada. Sageli jääb LSV infoleht täitmata nn vaimse vägivalda juhtumite puhul, kui nähtavad vigastused puuduvad ning konflikt on olnud pigem verbaalset laadi. Kriminaalmenetluste mittealustamisi reeglina kirjalikult ei vormistata. Kui menetluse alustamise/mittealustamise otsustamine toimub avalduse alusel, siis kirjalik dokument avaldajale ka väljastatakse. Samuti vormistatakse mittealustamine juhul, kui tegemist on ilmselgelt menetlust sooviva inimesega, kuid juhtumi asjaolud kriminaalmenetluse

alustamiseks põhjust ei anna. Ringkonnaprokuratuur toetab praktikat, mille eesmärgiks on ressursi võimalikult mõistlik kasutus. Aktis asutakse seisukohale, et kui juhtumi asjaolud kriminaalmenetluse alustamiseks piisavalt põhjust ei anna, ei ole tingimata kõikidel juhtudel vajalik mittealustamine nn ametlik vormistamine. Eesmärgiks on kannatanu õiguste kaitse parimal võimalikul viisil. Vanemprokurör kontrollis üle kõik vaadeldaval perioodil toimunud juhtumid, milles kriminaalmenetlust ei alustatud ega tuvastanud ühegi puhul ebaadekvaatset reageerimata jätmist. Kahe juhtumi puhul võinuks menetlust ka alustada, kuid otsustati kasutada muid meetmeid (järelkontroll, lastekaitse spetsialisti informeerimine).

Viljandi PJ osas on aktis välja toodud oluliselt väiksem menetluste alustamise osakaal (kontrollitaval perioodil menetlusi ei alustatud). Samas on iga LSV juhtumi puhul reageeritud kas järelkontrolliga või vastavalt KOV-i või SKA teavitamisega. Aktis on märgitud, et kahe juhtumi puhul võinuks politsei reageerida kriminaalmenetluse alustamisega, aga kuivõrd sündmuse tähelepanuta ei jätud ja reageeriti teiste meetmetega, siis ei näinud vanemprokurör tagantjärele vajadust kriminaalmenetluse alustamiseks.

Kagu PJ osas märgiti, et vaadeldaval perioodil alustati 3 kriminaalmenetlust, kusjuures kõik alustamised olid igati põhjendatud. Positiivse asjaoluna toodi välja see, et LSV infolehti täideti iga juhtumi puhul.

Kontrollaktis tehti kokkuvõtlik järeldus, et menetluste alustamise põhimõtted LSV juhtumites on Lõuna RP tööpiirkonnas küllaltki ühtlased. Menetlust alustatakse juhul, kui on tuvastatud füüsilised vigastused (kui kiirabi fikseerib vigastused, alustatakse igal juhul kriminaalmenetlust) või kui kannatanu avaldusest ilmneb kuriteokahtlus. Arvesse võetakse alati ka isiku varasemat tausta (kui isikuga seonduvad varasemad korduvad LSV juhtumid, siis alustatakse kriminaalmenetlust ka nn kergemate juhtumite puhul). Kui vigastusi pole ja menetluse alustamiseks puudub piisav info, kuid juhtum toimus, siis püütakse kohaldada ka alternatiivseid meetmeid (näiteks, kui sündmuse juures on olnud lapsed, siis teavitatakse kindlasti SKA-d ning piirkonnapolitseinik teostab järelkontrolli, SKA-d teavitatakse ka korduvate vägivallasündmuste puhul samade osapoolte vahel ning vanurite vastu suunatud vägivallajuhtumite puhul).

Dokumenteerimine on süsteemne ning kõikides kontrollitud politseijaoskondades kajastatakse LSV sündmuse ning neile reageerimist tabelites, kus on ka eraldi lahter järelkontrolli läbiviimise ja tulemuste osas.

Aktis märgitakse, et oluline on jätkuv teavitustöö LSV infolehtede täitmise vajaduse ja kohustuslikkuse osas ning objektiivse ülevaate andmine juhtumitest. Kontroll näitas, et politseijaoskondades ollakse üldiselt teadlikud, kuidas millise LSV sündmuse puhul reageerida, küll vajavad ülekordamist ja pidevat meeldetuletamist vaimset vägivalda puudutavad juhtumid, mida sageli ära ei tunta ja millele piisava tõsidusega ei reageerita. Ringkonnaprokuratuur on rõhutanud, et kahtluse korral, kas alustada menetlust või mitte, tuleb esimesel võimalusel ühendust võtta valveprokuröriga.

2.3.3 Viru Ringkonnaprokuratuur

Viru Ringkonnaprokuratuur on teostatud kontrolli kohta koostanud kolm kontrollakti (s.o iga politseijaoskonna kohta eraldi akti).

Narva PJ osas oli vanemprokuröri hinnangul politsei reageerimine LSV juhtumitele reeglina adekvaatne ja lahendused on olnud korrektsed. Etteheite saab teha üksnes ühe

juhtumi dokumenteerimise puudulikkusele. Ülejäänud juhtumitega tegelemise osas puuduvad vanemprokuröri pretensioonid. Samas tuleks vanemprokuröri arvates selleks, et oleks võimalik hinnata juhtumi lahendust adekvaatseks või mitte, välja töötada politsei jaoks teatud kontrollküsimused LSV ohvri tuvastamiseks ning edasise tegevuse planeerimiseks. Küsimustikku (DASH küsimustik) kasutatakse nt MARAC projektis ohvri abivajaduse ja väärkohtlemise intensiivsuse hindamiseks. Praegusel juhul on olemas aga juhtumile reageerimise meetod politsei (sageli patrullpolitseiniku) subjektiivsest arvamusest.

Rakvere PJ kontrollimise aktis tõi vanemprokurör välja, et kuigi LSV juhtumite puhul reeglina LSV infolehti koostatakse, kuid nendelt ei ole võimalik välja lugeda, mis juhtumist lõpuks sai. Aktis leitakse, et patrulli- ja LSV infolehed võiksid olla põhjalikumad ja kajastada ka LSV juhtumi lahendamise käiku. Kontrollitud LSV juhtumite osas vanemprokuröri märkimisväärseid pretensioone ei olnud.

Jõhvi PJ osas märgiti aktis, et kolme juhtumi puhul sündmust täiendavalt kontrollitakse ja otsustatakse kriminaalasja alustamine. Teiste juhtumite puhul luges vanemprokurör politsei reageerimise adekvaatseks.

2.3.4 Lääne Ringkonnaprokuratuur

Pärnu PJ osas ei tuvastatud kontrolli käigus minetusi sündmustele adekvaatses reageerimises, täiendavate menetluste alustamiseks aluseid ei esinenud. Järelekontrolli on tehtud vastavalt sündmusele, kas lastekaitsespetsialisti, piirkonnapolitsei või ohvriabi poolt, vajadusel on teavitatud ka kriminaalhooldajat ja sotsiaaltöötajat.

Kuressaare PJ-s ei tuvastatud kontrolli käigus minetusi sündmustele adekvaatses reageerimises, täiendavate menetluste alustamiseks aluseid ei esinenud. Samas ei ole LSV lehe täitmise alused ühtsed ning vajavad täiendavat selgitust. Järelekontrolli on tehtud vastavalt sündmusele, st kas piirkonnapolitsei või ohvriabi poolt, vajadusel on teavitatud KOV-i. Kriminaalmenetluse kohese alustamise otstarbekust ja vajalikkust on politseile selgitatud.

Nii Pärnus kui Saaremaal on alates 01.01.2018.a. kriminaalmenetluse alustamine ja esmaste menetlustoimingute tegemine sündmusele reageerinud patrulli ülesandeks. Patrulli hinnata on ka kohapeal vajalike meetmete kasutuselevõtt LSV juhtumite puhul, kas siis isiku kainenema toimetamine, kahtlustatavana kinnipidamine või viibimiskeelu kohaldamine, aga ka kriminaalmenetluse alustamine/mittealustamine. Kontrolli käigus ei tuvastatud ei põhjendamatuid alustamisi/mittealustamisi ega ka ülemääraseid või puudulikke sündmusele reageerimise otsustusi.

Rapla, Paide, Haapsalu ja Kärdla PJ-de osas on kontrollaktis märgitud, et LSV asjades toimib järelekontroll, kuhu kaasatakse vajadusel KOV või ohvriabitöötaja. KOV sotsiaaltöötajale teatatakse reeglina kõikidest juhtumitest, lastekaitsjale vastavalt vajadusele. Rinnakaameraid ei ole Haapsalus ja Hiiumaal, neid on Raplas ja Paides. Kontrollimisel ilmnes, et üldjuhul täidetakse dokumente korrektselt vastavalt nõuetele. Samas märgitakse aktis, et vaatamata sellele, et on välja töötatud ühtne LSV infoleht, täidetakse neid väga erinevalt, seda eriti sündmuse kirjelduse osas. Senini esineb kandeid, et isik avaldust teha ei soovi, samas on kannatanud ise helistanud 112 ja teavitanud juhtumist ning soovinud politseipoolset sekkumist.

Positiivselt on aktis ära märgitud juhtumid, kus politsei eemaldab vägivallatseja, toimetab kannatanu kohe vigastusi fikseerima ja menetleja juurde, võtab ühendust lastekaitse ja sotsiaaltöötajatega.

Politseijaoskondades avaldati, et LSV juhtumite pinnalt menetluste alustamiste arv on septembrikuus oluliselt kasvanud ning seda just hoolikama suhtumisega nende juhtumite lahendamisel.

3. Soovitused kriminaalmenetluse läbiviimiseks LSV kuritegudes

1. LSV juhtumite puhul, kui kannatanu õiguste kaitse seda eeldab, tuleks alati kaaluda ajutise lähenemiskeelu kohaldamist (kontrollitud perioodil kohaldati ajutist lähenemiskeeldu vaid vähem kui igas kümnendas kohtulahendini jõudnud LSV asjas, s.o 9% juhtudel).
2. LSV asjades, kus kiire lahendus on äärmiselt oluline, tuleks tunduvalt enam rakendada kiirmenetlust (vaadeldud perioodil rakendati kriminaalmenetlust vaid 18% LSV kohtuasjades).
3. LSV kuriteo sooritanud isiku karistuse määratlemise küsimuses (karistuse taotlemisel või karistuse osas kokkuleppimisel) tuleks lähtepunktiks võtta sanktsiooni keskmine määr ning alles seejärel karistus konkreetse teo ja süüdlasega seonduvatest asjaoludest tulenevalt individualiseerida (kontrollitud perioodil mõisteti LSV kuritegude eest enamasti sanktsiooni keskmisest määrast kordades väiksemaid karistusi, mis olid pigem sanktsiooni alammäärade lähedased). Süüdlase karistusest tingimisi vabastamise korral tuleks katseaja määratlemisel samuti esialgu lähtepunktiks võtta seadusega ette nähtud katseaja keskmine pikkus (kontrollitud perioodil praktiseeriti isikute karistusest vabastamisel enamasti minimaalset või miinimumilähedast katseaega, mis LSV asjades ei ole otstarbekas).
4. LSV kuritegude puhul tuleks vältida KarS § 73 sätete kohaldamist, kuna süüdlase vangistusest tingimisi vabastamine ilma kontrolli ja kohustusteta ei ole vaadeldaval juhul küllaldaselt efektiivne meede.
5. Kui seadus lubab süüdlasele määrata lisakohustusi (karistusest vabastamisel KarS § 74 alusel; vangistuse asendamisel ÜKT-ga; kriminaalmenetluse lõpetamisel otstarbekuse printsiibil või leppimise tõttu), siis on otstarbekas asjakohaseid lisakohustusi ka määrata. Sotsiaalprogrammi läbimise (sotsiaalprogrammis osalemise) kohustuse panemine süüdlasele on LSV kuritegude lahendamisel kahtlemata otstarbekas. Kriminaalmenetluse lõpetamisel leppimise tõttu (KrMS § 203¹) ei saa täitmisele kuuluvate kohustustena kajastuda süüdlase poolt juba ära tehtu, samuti ei saa kohustusena figureerida asjaolu, et kannatanul pole süüdlasele pretensioone.
6. LSV kuritegude puhul ei ole rahalise karistuse kohaldamine otstarbekas, kuna on küsitav selle distsiplineeriv mõju süüdlasele ja karistusena makstav raha tuleb tõenäoliselt sama pere (ja seega ka vägivalla all kannatava pereliikme) arvelt. Samal põhjusel ei ole KrMS § 202 järgi kriminaalmenetluse lõpetamisel (oportuuniteediprintsiibil) otstarbekas panna süüdlasele kohustust mingi rahasumma riigituludesse tasumiseks. Kõnealusel juhul on vaieldamatult efektiivsem asjakohase sotsiaalprogrammi kohaldamine.

7. LSV asjades on tõendite hindamisel äärmiselt oluline võtta arvesse väidetava vägivallatseja tausta. Kui kahtlustatav on varem karistatud lähisuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise eest või on väidetava süüdlase suhtes sama õigusrikkumise eest eelnevalt kohaldatud menetluse lõpetamist otstarbekuse alusel või leppimise tõttu, siis tuleb tõendite hindamise juures seesuguse asjaoluga kindlasti arvestada.
8. Juhtudel, kui LSV kannatanu oma ütlusi põhimõtteliselt muudab, tuleb situatsioonile ja tõenditele hinnangut andes arvestada sellega, et LSV all kannatanu on sageli vägivallatseja mõju all, mistõttu tema poolt ütluste andmine pole kantud vabast tahtest ja ütluste sisus ei kajastu tegelik tõde. Kui kannatanu oma ütlusi diametraalselt muudab, tuleb välja selgitada, miks kannatanu loobus etteheidetest väidetava vägivallatseja aadressil. Kannatanut tuleb julgustada tõtt rääkima, vajadusel tuleb talle anda aega enese kogumiseks, võimaldada psühholoogilist nõustamist ja abi, sh ohvriabi.
9. LSV juhtumite puhul on politsei vormikaamera (rinnakaamera) kasutamine kahtlemata vajalik, kuna võimaldab täiesti objektiivselt fikseerida olukorra sündmuskohal ja võtab asjassepuutuvatelt isikutelt (näiteks süüdlaselt) sisuliselt ära võimaluse mõjutada kannatanut muutma toimunu kirjeldust süüdlase huvides.
10. Tuleb tagada riigipoolse reaalse toe pakkumine LSV kannatanutele, mistõttu ei tohi piirduda pelgalt ülekuulamisprotokollile või LSV infolehele n-ö vormitäiteks võetud kannatanu allkirjaga selle kohta, et isikut on teavitatud ohvriabiteenuse või hüvitise saamise võimalustest. Kannatanule tuleb luua tõsiseltvõetavad võimalused riigi toe ja abi kasutamiseks.